

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ БІЗНЕС- КОЛЕДЖ
Кафедра економіки, управління та адміністрування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

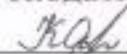
освітнього ступеня бакалавр

на тему:

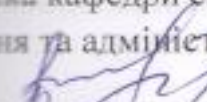
**«МЕТОДИКА ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ЗНОСУ (АМОРТИЗАЦІЇ)
ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ»**

(за матеріалами ПП «Будівельна компанія Креор»)

Виконала:

Студентка 2-го курсу, групи ОА-22
спеціальність: 071 «Облік і оподаткування»
Карпенко Олена Олегівна

Науковий керівник: к.е.н., доцент, доцент
кафедри економіки, управління та
адміністрування Гриліцька А.В.

Допущено до захисту
протокол № 12 від «03» червня 2024 р.
завідувачка кафедри економіки,
управління та адміністрування
д.е.к. Кузнецова Н.Б.

Черкаси 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ЗНОСУ (АМОРТИЗАЦІЇ) ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ.....	8
1.1. Сутність та класифікація зносу (амортизації) основних засобів підприємства.....	8
1.2. Аналіз нормативно-правового регулювання обліку зносу (амортизації) основних засобів.....	15
1.3. Методика обліку зносу (амортизації) основних засобів.....	20
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ЗНОСУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ.....	35
2.1. Організаційно - економічна характеристика підприємства.....	35
2.2. Первинний облік зносу основних засобів на підприємстві.....	42
2.3. Синтетичний та аналітичний облік зносу (амортизації) основних засобів на ПП «Будівельна компанія Креор».....	47
2.4. Шляхи удосконалення обліку зносу основних засобів на ПП «Будівельна компанія Креор».....	50
РОЗДІЛ 3. ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ЗНОСУ (АМОРТИЗАЦІЇ) ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА ШЛЯХИ ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ.....	53
3.1 Методика аналізу зносу (амортизації) основних засобів.....	53
3.2. Аналіз стану, руху та ефективності використання основних засобів.....	59
3.3. Аналіз показників ефективності використання основних засобів підприємства та їх шляхи удосконалення.....	67
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80
ДОДАТКИ.....	85

ВСТУП

Актуальність теми. У ринкових умовах ефективність діяльності в основному визначається особливостями експлуатації основних засобів, тому що саме вони є фундаментом, який приносить економічну вигоду підприємству. У зв'язку з цим для будь-якого господарюючого суб'єкта важливо організувати облік основних засобів відповідно до нормативної бази, а також своєчасно розробляти та впроваджувати прийоми та процедури для підвищення ефективності їх використання.

Маючи чітке уявлення про роль кожного елемента основних засобів у виробничому процесі, про ступінь їх фізичного та морального зносу, фактори, що впливають на використання основних засобів, можна виявити шляхи та напрями, за допомогою яких підвищується ефективність використання основних засобів і виробничих потужностей підприємства, що забезпечує зниження витрат виробництва та зростання продуктивності праці.

Особливе місце в системі управління підприємством займають питання, пов'язані зі станом основних засобів і специфікою їх обліку. Це пояснюється тим, що вони у своїй сукупності утворюють виробничо-технічну базу та визначають виробничу мету господарства. Особливості відображення основних засобів у бухгалтерському обліку підприємства та заходи по удосконаленню їх обліку відіграють важливу роль у цьому аспекті [32].

Одним із найважливіших факторів підвищення ефективності виробництва є забезпеченість основними засобами в необхідній кількості та їх більш повне і досконале використання. Ефективне використання основних засобів є важливим фактором збільшення випуску продукції.

Аналіз останніх досліджень праць вчених. Дослідженням даного питання в своїх працях займалися такі вітчизняні вчені-науковці, як: Бойко В. М., Борисов А. Б., Бутинець Ф. Ф., Гудзь Н. В., Дем'яненко М. Я., Денчук П. Н., Загородній А. Г., Неміш Ю., Прохоров А. М., Романів Р. В., Виговська Н. Г. та багато інших.

Мета і завдання дослідження. Метою є узагальнення теоретичних та практичних положень та розробка науково-практичних рекомендацій, щодо вдосконалення застосування методики обліку та аналізу зносу (амортизації) основних засобів на підприємстві.

Відповідно до мети кваліфікаційної роботи, необхідно вирішити такі **завдання:**

- визначити економічну сутність та класифікацію зносу (амортизації) основних засобів підприємства;
- проаналізувати нормативно-правову базу обліку зносу (амортизації) основних засобів на підприємстві;
- дослідити методику обліку зносу (амортизації) основних засобів на підприємстві;
- дослідити методику аналізу зносу основних засобів;
- надати організаційно-економічну характеристику підприємству;
- розглянути первинний облік зносу основних засобів на підприємстві;
- дослідити синтетичний та аналітичний облік зносу (амортизації) основних засобів на ПП «Будівельна компанія Креор»;
- запропонувати шляхи удосконалення обліку зносу основних засобів на ПП «Будівельна компанія Креор»;
- проаналізувати стан, рух та ефективність використання основних засобів;
- проаналізувати показники ефективності використання основних засобів підприємства та шляхи їх удосконалення.

Об'єкт дослідження – процес обліку та аналізу зносу (амортизації) основних засобів на прикладі ПП «Будівельна компанія Креор».

Предметом дослідження являє собою сукупність теоретичних і методичних аспектів обліку та аналізу зносу основних засобів на ПП «Будівельна компанія Креор».

Суб'єкт дослідження – ПП «Будівельна компанія Креор».

Методи дослідження. В ході дослідження використовувались загальнонаукові і спеціальні методи: дедукція, порівнянь, угруповань, спостереження, комплексної оцінки, а також методи та прийоми економічного аналізу – узагальнення, табличний і системний, логічний і діалектичний, статистичний та аналітичний, економіко-математичні.

Інформаційна база. Дослідження кваліфікаційної роботи відбувалося базуючись на основі навчальних та практичних посібників, наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених, які досліджували дану проблему, законів, нормативно-правових актів України, первинних документів, фінансових звітів ПП «Будівельна компанія Креор» за 2020 -2022 р.р.

Методична основа дослідження. Було використано наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, довідково-інформаційні видання, матеріали науково-практичних конференцій у сфері економічної теорії, обліку та аналізу зносу основних засобів.

Апробація. За темою кваліфікаційної роботи основні положення і результати дослідження представлені на IV Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток економіки та бізнес-адміністрування: наукові течії та рішення», 16 листопада 2023 року, м. Київ.

Практичне значення. Застосування викладених у кваліфікаційній роботі теоретичних висновків і пропозицій, щодо удосконалення обліку та аналізу зносу у практичній, подальшій, фінансово - господарській діяльності розрахунків обліку основних засобів на підприємстві ПП «Будівельна компанія Креор».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ЗНОСУ (АМОРТИЗАЦІЇ) ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

1.1. Сутність та класифікація зносу (амортизації) основних засобів підприємства

Для організації будь-якої підприємницької діяльності необхідно мати засоби праці, які включають матеріально-технічні ресурси та інструменти для виконання конкретного виду діяльності. Основні засоби є сукупністю цих ресурсів, якими керує підприємство. Вони становлять значну частку активів підприємства та є ключовим об'єктом фінансового обліку. Контроль за рухом, організація синтетичного й аналітичного обліку, визначення зносу (амортизації), проведення ремонту, модернізації та оновлення застарілих об'єктів є важливими аспектами управління основними засобами. У сучасних умовах господарювання питання щодо сутності та класифікації основних засобів стає все більш актуальним і розглядається у працях вчених, таких як: Ф. Ф. Бутинець, М. Т. Білуха, М. М. Завгородній, О. Ф. Покропивний, М. С. Пушкар, Н. В. Тарасенко та інших.

Визначення поняття «основні засоби» різними вченими-економістами подано у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Визначення поняття «основні засоби» в економічних словниках*

№	Автор(и)	Сутність основних засобів
1	Словник економіста та підприємця. А.М. Туренко, І.А. Дмитрієв, О.С. Іванілов, І.Ю. Шевченко	Основні засоби – це засоби праці виробничого і невиробничого призначення, які беруть участь у процесі виробництва протягом багатьох циклів, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, і переносять свою вартість на вартість готової продукції частинами шляхом амортизаційних відрахувань.

Продовження табл.1.1

2	Тлумачний словник економіста. С.М. Гончаров, Н.Б. Кушнір	Основні засоби — сукупність засобів праці, що діють протягом тривалого часу й у процесі виробництва(відтворення) поступово переносять свою вартість на виготовлений продукт. Вони відображають рівень розвитку продуктивних сил.
3	Економічний словник – довідник. В.С. Сухарський	Основні засоби (основні фонди) – це засоби праці виробничого і невиробничого призначення (будівлі, споруди, машини, передавальні пристрої, інвентар і т.п.), що беруть участь у процесі виробництва в продовж багатьох циклів, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, і поступово (в міру зношення) переносять свою вартість на вироблену продукцію
4	Великий словник бухгалтера. В. Кузнецов, О. Михайленко	Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх в процесі виробництва чи поставки товарів, надання послуг, здачі в оренду іншим особам чи для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року (чи операційного циклу, якщо він перевищує рік)
5	Великий економічний словник. А.Б. Борисов	Основні засоби – засоби праці виробничого та невиробничого призначення. Характерною особливістю ОЗ, є участь в процесі виробництва тривалий час, в перебігу багатьох циклів, при збереженні основних властивостей і первинної форми, при цьому поступове зношування і їх вартість переносяться на продукцію, що виготовляється
6	Зовнішньоекономічний тлумачний словник. І.П. Фамінський	Основний капітал, основні засоби, основні фонди – сума капіталу, вкладеного в сукупність матеріально-речових об'єктів і цінностей, що використовуються в процесі виробництва для впливу на предмети праці і їх перетворення в придатні до споживання продукти. Основний капітал приймають участь в багатьох циклах виробництва, служить протягом довгого часу й переносить свою вартість на вартість вироблених з його допомогою товарів поступово, по мірі зносу шляхом нарахування амортизації.
7	Деякі питання термінології та класифікації засобів праці. В. Сопко	Основні засоби – засоби праці, що експлуатуються довше ніж один рік і мають вартість понад встановлений ліміт; виняток становить лабораторне обладнання, повністю і багаторазово беруть участь у процесі виробництва; переносять свою вартість на готову продукцію частинами, по мірі зносу.
8	Бухгалтерський словник. Бутинець Ф. Ф.	Основні фонди (засоби) – це матеріальні активи, що утримуються з метою використання виробництва або постачання товарів, надання послуг, надання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року (або ж операційного циклу).

* Авторська розробка на основі джерел [1-8].

Отже, основні засоби представляють собою матеріальні об'єкти, які використовуються підприємством протягом тривалого періоду (більше одного року) для здійснення виробничої діяльності з метою отримання прибутку. Ці об'єкти можуть мати різні форми власності (приналежність підприємству,

оренда, лізинг і т.д.) та включати в себе будівлі, машини, обладнання, транспортні засоби, інструменти, комп'ютери та інші знаряддя, що використовуються для виробничих цілей.

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби наводяться у Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [6].

З точки зору податкового законодавства Податкового кодексу України у ст. 14.1.138. зазначено, що основні засоби – це матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 20000 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 20000 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший ніж рік) [8].

Засоби праці, якими керує будь-яке підприємство, складають його основні фонди. Економічна сутність цих фондів полягає в тому, що вони безпосередньо взаємодіють у різних виробничих циклах, зберігають свою первісну фізичну форму до завершення експлуатації та передають свою вартість на готовий продукт порціями, поступово зменшуючи її в процесі зношування у вигляді амортизації.

Ефективне управління основними фондами забезпечує оптимальне функціонування підприємства, що в свою чергу гарантує збереження економії, підвищення продуктивності праці та підвищення конкурентоспроможності. Однак через нестандартний характер основних фондів необхідно провести їхню класифікацію.

Класифікація – це метод вивчення та розуміння явищ, процесів, об'єктів, що базується на їхньому розподілі на класи відповідно до визначених ознак, властивостей та закономірностей зв'язків між ними. Чим більше критеріїв використовується при класифікації, тим глибше розуміння можливе щодо властивостей досліджуваних явищ та збільшуються можливості управління ними.

Класифікація основних фондів допомагає оцінити наявні активи, виявити шляхи підвищення ефективності їх використання та прийняти відповідні рішення з управління ними.

Основні засоби на підприємстві можуть включати такі складові:

1. Будівлі та споруди: це можуть бути фабрики, заводи, склади, офісні приміщення та інші будівлі, що використовуються для виробництва чи надання послуг.

2. Машини та обладнання: це технологічне устаткування, механізми, інструменти та інші пристрої, необхідні для виробництва товарів чи надання послуг.

3. Транспортні засоби: це автомобілі, вантажівки, потяги, літаки та інші транспортні засоби, які використовуються для перевезення матеріалів, готової продукції, працівників тощо.

4. Інфраструктура: це системи електропостачання, водопостачання, опалення, вентиляції та інші інженерні комунікації, які забезпечують нормальне функціонування підприємства.

За характером участі в процесі виробництва основні засоби поділяються на виробничі і невиробничі. Вони поділяються на такі класи:

- виробничі – основні засоби, що безпосередньо беруть участь у виробничому процесі або сприяють його здійсненню, що діють у сфері матеріального виробництва;

- невиробничі основні засоби, що не беруть безпосередньої або побічної участі у процесі виробництва й призначені переважно для обслуговування

комунальних і культурно-побутових потреб трудящих, які використовуються у невиробничій сфері [9].

Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [9], визначають методичні принципи їх формування. Для цілей бухгалтерського обліку основні засоби класифікуються таким чином, щоб найменування груп основних засобів відповідали найменуванням рахунків. До основних засобів належать:

1) основні нематеріальні активи – земельні ділянки; капітальні затрати на поліпшення земель; будинки, споруди й передавальні пристрої; машини та обладнання; транспортні засоби; інструменти, прилади, інвентар (меблі), робоча і продуктивна худоба, багаторічні насадження та інші основні засоби;

2) необоротні матеріальні активи – бібліотечні фонди; малоцінні необоротні матеріальні активи; тимчасові споруди; природні ресурси; інвентарна тара; предмети прокату тощо;

3) незавершені капітальні інвестиції.

У НП(С)БО 7 [9] законодавчо перераховані групи з однаковим призначенням та технічними характеристиками основних засобів:

1) інвестиційна нерухомість

2) земельні ділянки;

3) будівлі, споруди та передавальні пристрої;

4) капітальні витрати, щодо вдосконалення земель, які не є пов'язаними з будівництвом;

5) транспортні засоби;

6) машини та обладнання;

7) інструменти, прилади, інвентар (меблі);

8) багаторічні насадження;

9) тварини;

10) інші основні засоби.

Відповідно до Податкового кодексу України [11], передбачається поділ основних засобів на групи:

- група 1 – земельні ділянки;
- група 2 – капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом;
- група 3 – будівлі, споруди, передавальні пристрої;
- група 4 – машини та обладнання;
- група 5 – транспортні засоби;
- група 6 – інструменти, прилади, інвентар;
- група 7 – тварини;
- група 8 – багаторічні насадження;
- група 9 – інші основні засоби;
- група 10 – бібліотечні фонди;
- група 11 – малоцінні необоротні матеріальні активи;
- група 12 – тимчасові (нетитульні) споруди;
- група 13 – природні ресурси;
- група 14 – інвентарна тара;
- група 15 – предмети прокату;
- група 16 – довгострокові біологічні активи.

Класифікація, зазначена в Податковому кодексі України[11], має наближений характер до класифікації основних засобів у НП(С)БО 7 «Основні засоби» [9]. У Податковому кодексі виділено дев'ять груп основних засобів та сім груп інших необоротних активів. Слід зазначити, що наведена класифікація основних засобів та інших необоротних активів майже повністю повторює класифікацію основних засобів, наведену в п. 5 НП(С)БО 7 «Основні засоби» [9], та назви субрахунків синтетичних рахунків 10 «Основні засоби» та 11 «Інші необоротні матеріальні активи» згідно з Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженим Наказом Мінфіну від 30.11.1999 № 291 [12].

Забезпечення підприємства основними фондами та раціональне користування ними дозволяє дотримуватись економії на виробництві, підвищує продуктивність праці та конкурентоспроможність підприємства.

Отже, основні засоби можна розглядати як з точки зору бухгалтерського обліку, так і з точки зору економіки, фінансів та інших економічних наук, але ознайомившись із різними трактуваннями основних засобів, можна дійти висновку, що основні засоби – це складова частина виробничих ресурсів, які використовуються в процесі господарської діяльності в незмінній натуральній формі тривалий період часу та розподіляють свою вартість на витрати підприємства.

Відповідно до національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 "Основні засоби" амортизація - систематичний розподіл вартості необоротних активів, яка амортизується, протягом строку їх корисного використання (експлуатації); [2], знос основних засобів - сума амортизації об'єкта основних засобів з початку його корисного використання.

Узагальнення підходів представлено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Визначення економічного поняття «амортизація» на основі літературних джерел

№	Джерело	Визначення
1	Білуха М.Т.	Амортизація – це процес поступового перенесення вартості основних виробничих засобів і нематеріальних активів з урахуванням витрат на їх придбання, виготовлення або поліпшення згідно з нормами амортизаційних відрахувань, установленими законодавчими актами
2	Борисов А.Б.	Амортизація – поступове зношування основних засобів і перенесення їх вартості на продукцію, що випускається
3	Бутинець Ф.Ф.	Амортизація– це обчислювальний у грошовому виразі знос основних засобів в процесі їх застосування та виробничого використання
4	Гальчинський А.С., Єщенко П.С.	Амортизація – це заміщення в грошовій формі зношених засобів праці поступовим перенесенням вартості на продукт, що виробляється

Продовження табл. 1.2

5	Загородній А.Г.	Амортизація – це знос основних засобів, основою обчислення якого є первісна вартість основних засобів, а їх відновлювальна вартість на момент їх зносу, тобто вартість їх відтворення на цей момент
6	Задорожний З.М.	Амортизація відбувається як щомісячне відшкодування зношення необоротних активів
7	Ковалев В.В.	Амортизація – це знос, основою для встановлення норм якого служить відновлювальна вартість основних фондів, яка представляє собою вартість їх відтворення в сучасних цінах
8	Лень В.С.	Амортизація – відрахування, при обчисленні яких слід виходити з реальної вартості фондів, тобто відновлювальної вартості, а при встановленні норм амортизаційних відрахувань необхідно враховувати тільки витрати на просте відтворення
9	Орлов О.О.	Амортизація – це поступове зниження вартості основних фондів внаслідок їх зносу, а також поступове перенесення їх вартості на виготовлену продукцію з метою нагромадження засобів для їх відтворення
10	Орлова В.К., Хома С.В.	Амортизація – частина вартості використаних основних засобів, яка залежить від терміну корисного використання основних засобів і обраного підприємством методу нарахування амортизації. Слід підкреслити, що сума амортизації в бухгалтерському обліку розглядається з двох сторін: - як витрати; - як зменшення вартості основних засобів, тобто як їх знос
11	Панчишин С.М.	Амортизація – відшкодування у грошовій формі вартості капітальних благ, яке відповідає їх зношенню (фізичному – внаслідок використання у виробництві – і моральному – внаслідок здешевлення наявних машин і механізмів або виникнення їхніх продуктивніших аналогів)

*Авторська розробка на основі джерел [33-43].

1.2. Аналіз нормативно-правового регулювання обліку зносу (амортизації) основних засобів

Дослідження обліку основних засобів доцільно провести у двох напрямках: згідно з вимогами нормативно-правової бази; за науковим підходом, який розглядає основні засоби з позиції контролю та управління. У сучасному економічному середовищі України, враховуючи процеси економічної інтеграції, виникає проблема гармонізації національних стандартів обліку з міжнародними стандартами. Існує кілька груп

законодавчих та нормативних документів, які регулюють процес ведення бухгалтерського обліку основних засобів, що представлені в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Нормативно-правове забезпечення обліку основних засобів

№	Назва нормативно-правового документу, ким і коли виданий	Зміст
1	Податковий кодекс України, від 16 липня 1999 року № 996-XI [11]	Матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин, наданих у користування ділянок надр (окрім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 6000 грн., невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 6000 грн. і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік).
2	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», 996-XIV від 16.07.1999р, виданий ВРУ [15]	Регулює правові засади організації, ведення фінансового обліку та складання звітності, зокрема щодо основних засобів, порядок оформлення первинних документів та реєстрів обліку, обов'язки підприємств у здійсненні інвентаризації.
3	МСБО 16 «Основні засоби» № 929-014 від 01.01.2012р. [10]	Матеріальні об'єкти, які утримують для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг, для надання в оренду іншим або для адміністративних цілей та використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше одного звітного періоду.
4	НП(с)БО 7 «Основні засоби», № 288, від 27.04.2000р, виданий наказ № 92 МФУ [9]	Матеріальні активи, які підприємство/установа утримує для використання їх у процесі виробництва/діяльності або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).
5	Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, № з1365-14 від 02.09.2014, виданий наказ № 879 МФУ [16]	Визначає порядок проведення інвентаризації основних засобів проводиться за місцями зберігання та окремо за матеріально відповідальними особами.

Продовження табл. 1.3

6	Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій, затверджена наказом Мініфіну від 30.11.99 р. № 291 [17]	Інструкція визначає призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій та інших юридичних осіб незалежно від форм власності, організаційно-правових форм і видів діяльності, а також виділених на окремий баланс філій, відділень та інших відособлених підрозділів юридичних осіб.
7	Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, № 561 від 30.09.2003 [18]	Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів застосовуються підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами, їх філіями та іншими виділеними на окремий баланс підрозділами незалежно від форм власності і організаційно-правових форм (крім банків і бюджетних установ).
8	Наказ «Про затвердження типових форм первинного обліку» № 272/219 від 07.08.1998 р. виданий наказ № 712/3152 Мін'юст [19]	Затверджує первинні документи з обліку основних засобів, а також їх застосування.
9	План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій, № з1557-11 від 30.11.1999р, виданий МФУ наказ №291 [12]	Містить коротку характеристику рахунків і субрахунків, визначає порядок ведення аналітичного обліку та кореспонденцію рахунків.
10	Постанова «Про затвердження порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей», № 116 від 22.01.1996р. [20]	Встановлює механізм визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей, крім дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей.

*Складено автором на основі зазначених джерел зі змінами і доповненнями

В методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку основних засобів наводиться класифікація цих активів та ґрунтуються на методологічних

особливостях обліку їх надходження, ремонту, поліпшення, переоцінки, вибуття та амортизації, а також обліку основних засобів у оренді.

У додатку до цих рекомендацій подані типові кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку операцій з основними засобами.

Структура регулювання обліку основних засобів на рівні підприємства базується на регулюванні, здійснюваному через створення наказу про облікову політику. У цьому наказі прямо щодо об'єктів основних засобів визначаються такі аспекти:

1. Визначення об'єкта основних засобів на підприємстві, оскільки різні нормативні документи містять альтернативні визначення. Наприклад, в НП(С)БО 7 та методичних рекомендаціях подаються різні визначення, такі як закінчений пристрій з усіма пристосуваннями та конструктивно відокремлений предмет, що виконує самостійні функції [21].

2. Визначення порядку визначення ліквідаційної вартості основних засобів. При зарахуванні об'єктів в облік, важливо визначити їхню ліквідаційну вартість. Один із варіантів - вказати у наказі, що ліквідаційна вартість дорівнює нулю, а вартість, що амортизується, відповідає первісній вартості об'єкта.

3. Визначення методів нарахування амортизації основних засобів. Законодавство передбачає різні методи, такі як прямолінійний, зменшення залишкової вартості, прискорений зменшення залишкової вартості, кумулятивний і виробничий метод. Підприємство може вибрати різні методи для різних груп об'єктів основних засобів.

4. Встановлення терміну корисного використання основних засобів. Важливо враховувати мінімальні терміни, визначені Податковим кодексом, при встановленні термінів корисного використання об'єктів групи основних засобів.

5. Визначення порядку та умов переоцінки основних засобів. Підприємство може самостійно вирішувати проведення переоцінки, проте

варто уникати вибіркової переоцінки, охоплюючи всі об'єкти групи основних засобів, щоб забезпечити надійність інформації у фінансовій звітності.

Аналіз практики впровадження Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку виявив проблеми методичного характеру, пов'язані з недостатнім науковим обґрунтуванням щодо основних засобів. Тому ці питання потребують доопрацювання на рівні держави та підприємства.

У сучасному економічному середовищі України, враховуючи процеси економічної інтеграції, виникає проблема гармонізації національних стандартів обліку з міжнародними стандартами. Норми бухгалтерського обліку основних засобів мають численні спільні положення, але також існують відмінності, зокрема щодо оцінки, переоцінки та визнання первісної вартості.

В результаті дослідження обліку основних засобів встановлено, що цей процес має два основні напрямки: відповідно до вимог нормативно-правової бази та наукового підходу, орієнтованого на контроль та управління. В сучасному економічному середовищі України, з урахуванням процесів економічної інтеграції, стає актуальним питання гармонізації національних стандартів обліку з міжнародними стандартами.

Дослідження показало, що норми бухгалтерського обліку основних засобів мають чисельні спільні, але також відмінності, зокрема щодо оцінки, переоцінки та визнання первісної вартості положення. Законодавчі та нормативні документи, що регулюють процес ведення бухгалтерського обліку основних засобів, включають Податковий кодекс України, Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність", МСБО 16 "Основні засоби", НП(с)БО 7 "Основні засоби" та ін.

Ці документи прийняті правові засади організації, ведення фінансового обліку та складання звітності, а також порядок оформлення первинних документів та реєстрів обліку. Порядок інвентаризації основних засобів також регламентується відповідними документами. Важливо зазначити, що ці нормативи можуть зазнавати зміни, тому необхідно регулярно оновлювати знання і впроваджувати актуальні вимоги в практику обліку основних засобів.

Отже, одним із ключових факторів, які впливають на організацію обліку активів підприємства, є важливість міцності законодавчо-нормативної бази, щодо питань їх обліку та аналізу. Існує кілька груп законодавчих та нормативних документів, які регулюють процес ведення бухгалтерського обліку, фінансового аналізу та контролю відносно застосування основних засобів на підприємстві:

1) Податковий кодекс України, Господарський кодекс України, Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні»;

2) Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (далі П(С)БО), які регулюють методологічні засади ведення обліку окремих об'єктів – активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств;

3) Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій; Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів; Методичні рекомендації про застосування реєстрів бухгалтерського обліку; інші нормативно-правові акти.

4) Наказ про облікову політику підприємства; робочий план рахунків для обліку необоротних активів; Наказ про проведення інвентаризації; посадові інструкції; графіки документообігу та інвентаризації; регламенти бухгалтерських та інших адміністративних служб та порядок організації та реалізації внутрішнього контролю.

Дана група документів визначається відповідно до системи управління конкретного підприємства.

1.3. Методика обліку зносу (амортизації) основних засобів

Процес формування необхідної облікової інформації, зокрема щодо основних засобів, проходить через кілька етапів, які можна розподілити на окремі операції, що відбуваються протягом життєвого циклу кожного окремого об'єкту:

- оприбуткування основних засобів та оформлення відповідних первинних документів;
- присвоєння інвентарних номерів об'єктам основних засобів;
- складання інвентарних карток для кожного об'єкта;
- збирання та обробка даних про використання засобів праці в процесі виробництва та нарахування амортизації;
- переміщення об'єктів всередині великого підприємства шляхом передачі від однієї матеріально відповідальної особи до іншої;
- здійснення поточних та капітальних ремонтів основних засобів;
- постановка об'єктів на консервацію або передача їх в оренду;
- документальне оформлення вибуття основних засобів, їх ліквідація або передача/реалізація третім організаціям;
- інвентаризація основних засобів. [20]

Мета проведення первинного обліку основних засобів полягає в забезпеченні точних і достовірних даних, які дозволяють керівництву підприємства отримувати об'єктивну інформацію про стан та рух цих активів. Це надає можливість аналізувати ефективність використання основних засобів, здійснювати планування, приймати управлінські рішення та визначати стратегію розвитку підприємства. Завдяки точному і своєчасному первинному обліку, управлінці мають можливість виявляти можливі прорахунки та помилки, що дозволяє уникнути фінансових втрат та забезпечує ефективне функціонування підприємства. Первинний облік включає спостереження та реєстрацію господарських фактів (явищ або процесів), вимірювання їх у натуральному та вартісному вираженні, а також фіксацію цих даних в документах, що є носіями облікової інформації.

Бухгалтерський облік основних засобів має такі завдання:

1) Забезпечення своєчасного відображення на рахунках бухгалтерського обліку інформації про оцінку, переоцінку та надходження основних засобів в повному обсязі. Також враховується їх внутрішнє переміщення, наприклад, зі

складу до цеху або між різними цехами, а також вибуття основних засобів через реалізацію, ліквідацію, безоплатну передачу, нестачу або псування;

2) відображення даних, щодо нарахування амортизації основних засобів за звітний період і врахування їх зносу з моменту початку корисного застосування;

3) визначення витрат, що стосуються підтримки основних засобів у робочому стані, таких як технічні огляди, поточне обслуговування, ремонт та поліпшення;

4) визначення фінансових результатів від реалізації та інших видів вибуття основних засобів;

5) забезпечення інформації для можливості складання звітності про основні засоби і капітальні інвестиції [18].

Найпершим і одним з найважливіших етапів в обліку основних засобів є належне оформлення операцій в документальному вигляді, пов'язаних з ними. Первинні документи мають містити достатню кількість інформації, яка належним чином характеризує кожен об'єкт та є основою для відображення цих операцій у бухгалтерському обліку. У той самий час, ці документи повинні мати юридичну силу та служити доказом наявності об'єктів та проведення різноманітних операцій з ними.

Операції, такі як надходження, внутрішнє переміщення, списання, ліквідація, реалізація та інші, повинні бути належним чином оформлені відповідними первинними документами. Перелік таких документів наведений в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Типові форми первинних документів з обліку основних засобів

№	Назва форми	Призначення
1	ОЗ-1 «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів»	Застосовується для оформлення зарахування до складу основних засобів окремих об'єктів, для обліку вводу їх в експлуатацію, для оформлення внутрішнього переміщення основних засобів із одного підрозділу підприємства в інший, для оформлення передачі основних засобів зі складу (із запасу) в експлуатацію, а також для виключення із складу основних засобів при передачі іншому підприємству.
2	ОЗ-2 «Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів»	Застосовується для оформлення приймання-здачі основних засобів із ремонту, реконструкції та модернізації. До технічного паспорта відповідного об'єкта основних засобів повинні бути внесені необхідні зміни до характеристики об'єкта, пов'язані із капітальним ремонтом, реконструкцією та модернізацією.
3	ОЗ-3 «Акт на списання основних засобів»	Застосовується для оформлення вибуття основних засобів (крім автотранспортних засобів) при повному або частковому їх списанні.
4	ОЗ-4 «Акт на списання автотранспортних засобів»	Застосовується для оформлення списання автомобіля вантажного чи легкового, причепа чи напівпричепа при їх ліквідації.
5	ОЗ-5 «Акт про установку, пуск та демонтаж будівельної машини»	Застосовується в будівельно-монтажних організаціях для оформлення передачі, установки та пуску будівельних машин та наступного їх демонтажу і передачі машинопрокатній базі.
6	ОЗ-6 «Інвентарна картка обліку основних засобів»	Застосовується для обліку всіх видів основних засобів, а також для групового обліку однотипних об'єктів основних засобів, що надійшли в експлуатацію в одному календарному місяці, та таких, що мають одне і те ж виробничо-господарське призначення, технічну характеристику та вартість. Інвентарна картка ведеться в бухгалтерії на кожний об'єкт чи групу об'єктів. У випадку групового обліку картка заповнюється шляхом позиційних записів окремих об'єктів основних засобів.
7	ОЗ-7 «Опис інвентарних карток по обліку основних засобів»	Застосовується для реєстрації інвентарних карток обліку основних засобів. Опис складається в одному примірнику бухгалтерією в цілях контролю за зберіганням інвентарних карток. Записи ведуться в розрізі класифікаційних груп (видів) основних засобів.

Продовження табл. 1.4

8	ОЗ-8 «Картка обліку руху основних засобів»	Застосовується для обліку руху основних засобів по класифікаційних групах при ручній обробці облікової документації. Заповнюється на основі даних інвентарних карток відповідних груп (видів) основних засобів та звіряється з даними синтетичного обліку основних засобів. На основі підсумкових даних цих карток заповнюються звітні форми з руху основних засобів.
9	ОЗ-9 «Інвентарний список основних засобів»	Застосовується для пооб'єктного обліку основних засобів за місцем їх знаходження (експлуатації) по матеріально відповідальних особах. Дані пооб'єктного обліку основних засобів за місцями їх знаходження (експлуатації) повинні бути тотожні записам в інвентарних картках обліку основних засобів, що ведуться в бухгалтерії.
10	ОЗ-14 «Розрахунок амортизації основних засобів» ОЗ-15 «Розрахунок амортизації основних засобів» ОЗ-16 «Розрахунок амортизації по автотранспорту»	Застосовуються для визначення суми амортизації основних засобів, що належить до нарахування у звітному місяці.

Так, для оформлення об'єктів основних засобів при їх придбанні, передачі, введенні в експлуатацію, внутрішньому переміщенні та інших операціях застосовується типова форма ОЗ-1. Ця форма також використовується при оформленні операцій приймання-передачі об'єктів за договорами операційної або фінансової оренди.

Під час приймання об'єкту, приймальна комісія заповнює первинний документ, який потім передається до бухгалтерії разом із доданою технічною документацією. Акт приймання основних засобів складається приймальною комісією у одному примірнику на кожний об'єкт. Склад комісії та її призначення визначаються наказом керівника підприємства. Після оформлення акту разом з технічною документацією він передається до бухгалтерії, де головний бухгалтер його підписує, а керівник підприємства затверджує.

У разі внутрішнього переміщення основних засобів акт складається у двох примірниках працівником відділу здавальника. Перший примірник разом з розпискою одержувача та здавальника передається до бухгалтерії, а другий примірник залишається у відділі здавальника. [21]

У разі передання основних засобів іншому підприємству на безоплатній системі акт складають у двох примірниках, один для підприємства, що здає об'єкти, і другий для підприємства, що приймає ці основні засоби.

Акти про передачу зберігаються протягом усього терміну експлуатації об'єкта, а також протягом трьох років й одного місяця після списання об'єкта з обліку, за умови, що на цей період проводиться документальна ревізія.

Головним носієм облікової інформації на етапі первинного обліку є документ. Бухгалтерські документи повинні відповідати певним вимогам, таким як наявність обов'язкових спеціальних реквізитів, забезпечення контролю за господарськими фактами, зручність обробки, чіткість і компактність.

Також важливо, щоб інформація, яка відображається у первинних документах з обліку основних засобів, була правдивою, об'єктивною, достовірною та своєчасною. Оскільки дані первинні документи є першоджерелом для ведення бухгалтерського та управлінського обліку на підприємствах.

Типові форми з обліку основних засобів, що затверджені на законодавчому рівні в Україні, мають важливу роль для обробки інформації в подальшому, про стан та рух об'єктів основних засобів у облікових регістрах та для підготовки звітності. [22]

Бухгалтерський облік основних засобів виконує ряд функцій, що забезпечують ефективне управління цими активами:

- контроль за зберіганням основних засобів;
- швидке та правильне документальне відображення в обліку надходження, внутрішнього переміщення та вибуття основних засобів;

- відображення зносу або амортизації основних засобів у бухгалтерському обліку;

- відображення в обліку витрат на ремонт та обслуговування основних засобів.

Для забезпечення належного відображення основних засобів у бухгалтерському обліку використовується План рахунків, який забезпечує два основні рахунки: 10 "Основні засоби" та 11 "Інші необоротні матеріальні активи". Коли підприємства купують, будують або виробляють об'єкти основних засобів, вони здійснюють капітальні інвестиції. Відповідно до Плану рахунків [12] та Інструкції № 291 [17] усі витрати, пов'язані з придбанням або створенням необоротних матеріальних цінностей, накопичуються на субрахунках рахунка 15 «Капітальні інвестиції»:

- 151 «Капітальне будівництво»;

- 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів»;

- 153 «Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів»[12].

Після введення в експлуатацію підприємство включає об'єкти до складу основних засобів, а витрати, які були зараховані на кредитний рахунок 15, списуються на дебет рахунків 10 або 11. Для належного відображення операцій, пов'язаних з рухом основних засобів, використовується рахунок 10 "Основні засоби", який є рахунком першого порядку. На цьому рахунку можуть бути відкриті субрахунки, за відповідними класифікаційними групами основних засобів, а також рахунки наступних порядків, що дозволяють провести деталізацію та аналітичний облік [12].

За дебетом рахунка 10 "Основні засоби" відображають надходження основних засобів на баланс підприємства, включаючи придбані, створені або безоплатно отримані, та вони обліковуються за їх первісною вартістю. Рахунок 10 також відображає суму витрат, пов'язаних з удосконаленням об'єктів, які призводять до збільшення майбутніх економічних можливостей від їх використання, таких як модернізація, модифікація, добудова, дообладнання

або реконструкція. Крім того, на рахунок 10 враховуються суми дооцінки вартості об'єктів основних засобів. За дебетом рахунку 10 відображаються надходження основних засобів, а за кредитом - їх вибуття через продаж, безоплатну передачу, або невідповідність критеріям визнання активом, а також у разі часткової ліквідації об'єкта основних засобів, сума уцінки основних засобів.

У рахунку 10 "Основні засоби" використовуються різні субрахунки для деталізації та аналітичного обліку руху основних засобів за відповідними класифікаційними групами. А саме:

- субрахунок 100 «Інвестиційна нерухомість» - для обліку наявності та руху об'єктів інвестиційної нерухомості;
- субрахунок 101 "Земельні ділянки" використовується для обліку земельних ділянок;
- субрахунок 102 "Капітальні витрати на поліпшення земель" - для обліку капітальних вкладень на поліпшення земель;
- субрахунок 103 "Будинки та споруди" - для обліку будівель, споруд та їх компонентів;
- субрахунки 104 "Машини та обладнання", 105 "Транспортні засоби", 106 "Інструменти, прилади та інвентар" - для обліку руху та наявності автомобілів включаючи вузли і запасні частини, якими вони комплектуються, меблів, побутових електронних, оптичних, електромеханічних приладів та інструментів, електронно-обчислювальних та інших машин для автоматичної обробки інформації, інформаційних систем, телефонів, мікрофонів, рацій, іншого конторського (офісного) обладнання, устаткування та приладдя до них;
- субрахунки 107 "Робоча і продуктивна худоба" та 108 "Багаторічні насадження" використовують для обліку робочої та продуктивної худоби, багаторічних насаджень
- субрахунок 109 "Інші основні засоби" використовують для обліку інших основних засобів, що не підпадають під інші класифікаційні групи. [12]

Прибуток основних засобів, які були внесені засновниками в рахунок внесків до статутного капіталу підприємства, відображаються в бухгалтерському обліку шляхом проведення наступного запису: дебет рахунку 10 "Основні засоби" і кредит рахунку 46 "Неоплачений капітал" на суму справедливої вартості внесених основних засобів, яка погоджена зі засновниками (згідно з актом прийому-передачі).

Надходження основних засобів, які були отримані в результаті будівництва, реконструкції або придбання, відображаються таким чином: дебет рахунку 10 і кредит рахунку 152 "Придбання (виготовлення) основних засобів" на суму їх первісної вартості, відповідно до акта введення в експлуатацію.

Основні засоби, які були отримані безоплатно, оприбутковуються проводкою: дебетовий рахунок 10 і кредитовий рахунок 424 "Безплатно одержані необоротні активи" на суму справедливої вартості отриманого основного за рахунок, згідно з актом прийому-передачі.

Операція з продажу основних засобів для отримання доходу від продажу відповідного об'єкта. Дохід, отриманий від реалізації основних засобів, реєструється на кредитному субрахунку 742 "Дохід від реалізації необоротних активів". Сума непрямих податків відображається на дебеті даного субрахунку. Залишкова вартість об'єкта основних засобів, що продається, списується на витрати періоду в дебет субрахунку 972 «Собівартість реалізованих необоротних активів». У цей же рахунок також включаються всі витрати, пов'язані з реалізацією об'єкта основних засобів.

У бухгалтерському обліку витрати на вдосконалення основних засобів відображаються таким чином:

- на рахунку 15 "Капітальні інвестиції" дебетуються витрати на реконструкцію, модернізацію та інші вдосконалення об'єктів та кредитується рахунки 20, 22, 66, 65, 63, 685 та інші;

- завершення процесу реконструкції, коли збільшується первісна вартість основних засобів, зарахування витрат в облік відбувається шляхом дебетування рахунку 10 і кредитування рахунку 15 [21].

Витрати, пов'язані з обслуговуванням і ремонтом, здійсненими для забезпечення майбутніх економічних вигод, відображаються в наступному порядку:

а) витрати на обслуговування та ремонт основних засобів виробничого призначення відображаються за дебетом рахунку 23 «Виробництво» або 91 «Загальновиробничі витрати».

б) витрати на обслуговування та ремонт основних засобів, що забезпечують збут продукції, відображаються на рахунку 93 «Витрати на збут».

в) витрати на обслуговування та ремонт основних засобів загальногосподарського обліку нараховуються на рахунок 92 «Адміністративні витрати».

г) витрати на обслуговування та ремонт основних засобів, використаних для виконання та досліджень розробок, відображаються на рахунку 941 «Витрати на дослідження та розробки».

д) витрати на обслуговування та ремонт основних засобів житлово-комунального господарства та об'єктів соціально-культурного призначення [23].

У журналі-ордері № 4 ведеться синтетичний облік, у якому зареєстровано назву об'єкта, що поступив або вибув, його первісну вартість, знос та залишкову вартість.

Списання об'єктів основних засобів, які ліквідуються, з балансів підприємств (організацій), здійснюється відповідно до Інструкції про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженою наказом Міністерства фінансів України 30.11.99 р. № 291 [17], та Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [9].

Типові кореспонденції з обліку надходження основних засобів наведено в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

Типові кореспонденції з обліку надходження основних засобів

№	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	Оприбуткування об'єкта ОЗ	15	631
2	Відображення податкового кредиту з ПДВ	641	631
3	Відображення послуг з монтажу	15	685
4	Введено об'єкт ОЗ в експлуатацію	10,11	15

Типові кореспонденції з обліку вибуття основних засобів наведено в таблиці 1.6.

Таблиця 1.6

Типові кореспонденції з обліку вибуття основних засобів

№	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	Відображено дохід від продажу основних засобів	377	10
2	Відображено суму зносу основних засобів	141	10
3	Відображено суму залишкової вартості	841	10

Типові кореспонденції рахунків з обліку дооцінки основних засобів наведено в таблиці 1.7.

Таблиця 1.7.

Порядок відображення на рахунках бухгалтерському обліку операцій з дооцінки основних засобів

№	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	Відображено первісну вартість необоротного активу	10	531
2	Відображено суму зносу	531	141
3	Проведено коригування на індекс переоцінки суму зносу	10	141
4	Відображено суму дооцінки залишкової вартості	10	741
5	Відображено суму перевищення дооцінки над сумою перевищення попередніх уцінок	10	531

Продовження табл. 1.7

6	Відновлення корисності об'єктів основних засобів після усунення причин попереднього зменшення їх корисності	141	741
---	---	-----	-----

Типові кореспонденції з обліку уцінки основних засобів наведено в табл. 1.8.

Таблиця 1.8.

Порядок відображення на рахунках бухгалтерському обліку операцій з уцінки основних засобів

№	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	Відображається коригування переоцінки на індекс	141	10
2	Віднесення суми уцінки до складу витрат	841	10
3	Проведено коригування суми зносу на індекс переоцінки	141	10
4	Відображено суму уцінки	531	10
5	Відображено суму перевищення уцінки залишкової вартості	841	10
6	Відображено втрати від зменшення корисності об'єкта	841	141

Для ведення аналітичного обліку основних засобів за кожним об'єктом використовують карти обліку руху основних засобів (форма № 03-8). Ці картки є загальними для будівель і споруд, а також для машин, обладнання, інструменту, виробничого і господарського інвентарю, і вони замінюють № 03-6 "Інвентарну картку обліку основних засобів" (для будівель і споруд) та № 03-7 "Опис інвентарних карток обліку основних засобів" (для машини, обладнання, інструменту, виробничого і господарського інвентарю).

Аналітичний облік основних засобів включає техніко-економічні характеристики підприємства, його місцезнаходження, початкову оцінку та переоцінену (індексовану) вартість, а також норму амортизаційних відрахувань (норму зносу). Усі зміни, які під час використання основних засобів відображаються в аналітичному обліку. Аналітичні рахунки групуються залежно від місць зберігання основних засобів, матеріально-відповідальних осіб, норм та напрямків нарахування амортизації та інших критерії [21].

Для того щоб забезпечити безперервне функціонування основних засобів, протягом амортизаційного строку служби слід час від часу ремонтувати їх, замінювати окремі деталі, вузли, які зношуються раніше, ніж основні засоби в цілому. Основні засоби підлягають як фізичному так і моральному зносу як у процесі їх використання так і при їх бездіяльності. Фактори, які можуть впливати на розміри фізичного зносу основних засобів у процесі їх використання наступні: - якість основних засобів; - ступінь навантаження виробничих засобів у процесі виробництва, що залежить від кількості змін і годин роботи за добу, тривалості праці впродовж року, інтенсивності праці; - якість догляду за основними засобами; - особливості технологічного процесу і ступінь захисту основних засобів від впливу зовнішніх умов (температура, вологість, атмосферні опади тощо; - кваліфікація робітників і ставлення їх до основних засобів. Моральний знос зумовлюється двома факторами: зростанням продуктивності праці і темпами технічного прогресу.

Під амортизацією розуміють:

- 1) процес зносу та поступового перенесення вартості основних засобів на виготовлений за їх участю продукт;
- 2) елемент витрат, до якого включають суму нарахованої амортизації основних засобів та нематеріальних активів;
- 3) елемент системи оподаткування прибутку підприємств.

У Податковому кодексі України (ст. 14) записано: “Амортизація – систематичний розподіл вартості основних засобів, інших необоротних та нематеріальних активів, що амортизується, протягом строку їх корисного використання (експлуатації)” [8]. Об’єктом амортизації є всі основні засоби, крім вартості земельних ділянок та природних ресурсів [6].

НП(С)БО 7 “Основні засоби” [6] визначає вартість основних засобів, яка амортизується – як первісну або переоцінену вартість необоротних активів за вирахуванням їх ліквідаційної вартості.

У свою чергу, ліквідаційна вартість – це сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство (установа) очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання (експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних з продажем (ліквідацією) [6].

Строк корисного використання (експлуатації) (СКВ) – очікуваний період часу, протягом якого необоротні активи будуть використовуватися підприємством (установою) або з їх використанням буде виготовлено (виконано) очікуваний підприємством (установою) обсяг продукції (робіт, послуг). При визначенні СКВ слід враховувати [6]:

1) очікуване використання об'єкта підприємством (установою) з урахуванням його потужності або продуктивності;

2) фізичний та моральний знос, що передбачається. Внаслідок фізичного зносу знижується продуктивність засобів праці і як наслідок – вони стають непридатними для використання;

3) правові або інші обмеження щодо строків використання об'єкта та інші фактори.

Метод амортизації об'єкта основних засобів обирається суб'єктом господарювання (підприємством) самостійно, виходячи з очікуваного способу одержання економічних вигод від його використання.

Підприємство може нараховувати амортизацію основних засобів із застосуванням одного з п'яти методів (табл. 1.9).

Таблиця 1.9

Методи нарахування амортизації, які можуть застосовуватися
підприємством

№	Метод	Суть методу	Примітки
1	Прямолінійний метод	Розмір амортизації залежить тільки від строку використання об'єкта основних засобів	Переваги: вартість об'єкта основних засобів списується рівними частинами протягом усього строку його експлуатації. Недоліки: не враховується моральний знос об'єктів основних засобів і фактор підвищення витрат на ремонти протягом його експлуатації (особливо в останні роки використання об'єкта основних засобів)
2	Метод зменшення залишкової вартості	Річна сума амортизації визначається виходячи із залишкової вартості об'єкта основних засобів на початок звітного року або з первісної вартості (за введеними протягом року об'єктами основних засобів) і річної норми амортизації	Переваги: протягом перших років експлуатації об'єкта основних засобів накопичується значна сума коштів, необхідних для його відновлення. Недоліки: передбачає обов'язкову наявність ліквідаційної вартості
3	Метод прискореного зменшення залишкової вартості	Є різновидом методу зменшення залишкової вартості	Ліквідаційна вартість не враховується при визначенні амортизації, за винятком останнього року, коли суму амортизації визначають як різницю між залишковою і ліквідаційною вартостями активу. Переваги: протягом перших років експлуатації об'єкта основних засобів накопичується значна сума коштів, необхідних для його відновлення
4	Кумулятивний метод	Річна сума амортизації визначається як добуток вартості, що амортизується, і кумулятивного коефіцієнта	Переваги: 1. У перші роки, коли інтенсивність використання об'єкта основних засобів максимальна, амортизується більша частина його вартості. 2. Забезпечується можливість збільшення суми витрат на ремонт, що припадають на останні роки використання основних засобів, без відповідного збільшення витрат виробництва за рахунок того, що сума амортизації, яка нараховується, в ці роки зменшується

Продовження табл. 1.9

5	Виробничий метод	Застосовується для нарахування амортизації об'єктів основних засобів, технічний стан яких залежить від кількості виробленої продукції	Переваги: дозволяє враховувати інтенсивність використання об'єктів основних засобів. Його зручно застосовувати при визначенні амортизації автотранспорту залежно від його пробігу, верстатів та іншого виробничого устаткування залежно від обсягів виробництва. Недоліки: виникають складнощі при визначенні очікуваних загальних обсягів виробництва продукції (робіт, послуг) за окремими об'єктами основних засобів.
---	------------------	---	---

Метод нарахування амортизації підприємству доцільно обирати з урахуванням очікуваного способу одержання економічних вигод від його використання та переглядати у разі зміни очікуваного способу одержання економічних вигод від його використання.

1.4. Методика аналізу зносу основних засобів

Правильно підібрана методика аналізу основних засобів дозволить своєчасно контролювати склад і стан виробничих і невиробничих фондів. Це також допоможе підвищити ефективність використання основних засобів, якщо на основі отриманих в результаті аналізу даних будуть прийняті грамотні управлінські рішення.

Джерелами інформації для аналізу основних засобів є форми фінансової та статистичної звітності, а також дані аналітичного обліку. За результатами року складається фінансова та статистична звітність. Інформацію про необоротні активи містить баланс (форма №1) та примітки до фінансової звітності (форма № 5) [24].

Методика аналізу використання основних засобів повинна врахувати ряд принципових положень:

–функціональна корисність основних засобів зберігається протягом декількох років, тому витрати з їх придбанням і експлуатацією розподілені в часі;

–момент фізичної заміни основних засобів не співпадає з моментом їх вартісного заміщення, у результаті чого можуть виникнути втрати і збитки, що зменшують фінансові результати діяльності підприємства;

–ефективність використання основних засобів оцінюється по різному залежно від їх виду, належності, характеру участі у виробничому процесі, а також призначення [25].

Аналіз основних засобів зазвичай проводиться в п'ять етапів які представлені на рис. 1.1.

Рисунок 1.1 – Етапи аналізу основних засобів

При проведенні аналізу динаміки, складу і структури основних засобів визначають:

- середньорічну вартість основних засобів і динаміку її зміни за декілька років;
- причини збільшення вартості основних засобів (збільшення внаслідок переоцінки основних засобів не є позитивною тенденцією, до числа позитивних можна віднести перевищення темпів зростання вартості виробничих основних засобів над темпами зростання вартості невиробничих засобів);
- темпи зміни вартості основних засобів з динамікою зростання вартості продукції або обсягів виробництва в натуральному вираженні [26].

Для характеристики структури основних засобів, їхньої зміни в динаміці використовують вартісні показники. Відповідно до Наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» визначається вартість, що амортизується - початкова або переоцінена вартість не обігових активів за відрахуванням їхньої ліквідаційної вартості. Структура основних засобів – це питома вага вартості окремих видів (груп) основних засобів у їхній загальній вартості, вираженої у відсотках.

Основними завданнями аналізу стану основних засобів є:

- вивчення структурного складу і руху основних засобів, ступеня оновлення, вибуття і технічного стану фондів - для цього розраховуються коефіцієнти оновлення, вибуття, приросту, зносу;
- вивчення факторів, які впливають на ефективність застосування основних засобів – розраховуються показники фондоддачі і фондомісткості;
- виявлення ступеня впливу факторів, вивчення ефективності використання основних засобів в часі і по потужності - коефіцієнти екстенсивності / інтенсивності завантаження.

Коефіцієнт оновлення основних засобів показує частку введених основних засобів за визначений період у загальній вартості основних засобів на кінець звітного періоду.

Коефіцієнт вибуття основних засобів характеризує рівень інтенсивності їх вибуття засобів зі сфери виробництва і розраховується як відношення вартості основних засобів, що вибули протягом аналізованого періоду, до їх вартості на початок періоду.

Коефіцієнт приросту основних засобів характеризує рівень приросту основних засобів або окремих його груп за певний період.

Коефіцієнт зносу характеризує технічний рівень і стан основних засобів підприємства, а також ступінь їх зношеності і розраховується як відношення накопиченої амортизації до первісної вартості основних засобів.

Показники ефективності використання основних засобів відображають співвідношення отриманих фінансових результатів організації і використовуються для досягнення цих результатів основних засобів. Ефективність використання основних засобів характеризується співвідношенням темпів зростання випуску продукції і темпів зростання вартості основних засобів, а також показниками фондівіддачі, фондомісткості, фондоозброєності.

Фондовіддача характеризує відношення вартості випущеної продукції у вартісному виразі до середньорічної вартості основних засобів. Вона виражає ефективність використання засобів праці, тобто показує, скільки виробляється готової продукції на одиницю основних засобів.

Підвищенню фондівіддачі сприяє: автоматизація процесу виробництва; застосування прогресивної технології; модернізація обладнання; підвищення кваліфікації робітників; підвищення завантаження устаткування; використання якісної сировини і матеріалів; зростання частки активної частини основних засобів; збільшення часу роботи активної частини основних засобів та ін. [27].

Зворотним показником фондovіддачі є фондомісткість. Фондомісткість - показник, обернений до фондovіддачі: він показує, скільки в середньому використовується на підприємстві основних виробничих засоби для випуску продукції вартістю в 1 гривню.

Метою аналізу динаміки основних засобів є вивчення обсягу, закономірностей і ефективності використання капіталовкладень [28]. Для цього показники аналізуються в динаміці за кілька періодів, найчастіше на початок і кінець періоду. За результатами співвіднесення цих відомостей розраховуються відносні і абсолютні значення динаміки вартості основних засобів.

Для аналізу забезпеченості основними засобами необхідно порівняти фактичну наявність техніки та обладнання із плановою потребою, достатньою для безперебійного ведення господарської діяльності підприємства. При здійсненні розрахунку планової потреби в техніці враховуються всі технологічні та організаційні особливості виробництва.

Даний аналіз доцільно починати з класифікації основних засобів. По характері участі в основній діяльності і способу перенесення вартості на витрати виробництва і звертання основні засоби підрозділяються:

- на активні, участь яких може бути виміряна кількістю годин роботи, обсягом робіт;
- пасивні (будівлі, споруди), участь яких в основній діяльності неможливо вимірити в яких-небудь показниках, але їх необхідно враховувати, так як вони забезпечують нормальне функціонування активних елементів основних засобів.

У більшості галузей прийнято відносити до активної частини основних засобів машини і обладнання, транспортні засоби, виробничий і господарський інвентар, до пасивної - будівлі виробничого призначення, склади, споруди та ін. Така деталізація необхідна для виявлення резервів підвищення ефективності використання основних засобів на основі оптимізації їхньої структури.

В результаті проведення порівняння реальної наявності з плановою потребою можна розрахувати, яка потреба підприємства у додатковій техніці (скільки одиниць і якого обладнання бракує). При аналізі забезпеченості основними засобами аналізуються такі показники:

- фондоозброєність;
- використання на підприємстві виробничої потужності.

Фондоозброєність праці виражає відношення середньорічної вартості основних засобів до середньоспискової чисельності працівників. Вона відображає ступінь забезпеченості робітників засобами праці.

Третій етап аналізу основних засобів передбачає обробку аналітичних даних і узагальнення результатів аналізу. На даному етапі важливе значення має порівняння отриманих фактичних аналітичних даних з аналогічними показниками за минулі періоди часу. Необхідно простежити динаміку показників, виявити позитивні і негативні тенденції. Якщо виявляються небажані тенденції і зниження якісних показників, то необхідно встановити причини погіршення показників для подальшого недопущення подібної динаміки.

Безумовно, особливе значення має розробка заходів і пропозицій щодо ефективного використання основних засобів та виявлених прихованих резервів виробництва, а також контроль за їх реалізацією, що і передбачають четвертий і п'ятий етапи аналізу основних засобів [29].

Отже, можна зробити висновок що, завданнями аналізу основних засобів є: оцінка забезпеченості основними засобами, складу та структури основних засобів, ступеня оновлення та вибуття, технічного стану засобів; визначення рівня фондоддачі, її динаміки, виявлення резервів підвищення фондоддачі, оцінка виявлених резервів і розробка заходів щодо поліпшення використання активної частини основних засобів.

Особливість аналізу основних засобів – його багаторівневий характер. Важливо виділити рівень впливу факторів і відповідно до цього вибрати моделі і способи аналізу. Так як стан основних засобів безпосередньо

пов'язаний із здійсненням підприємством інвестиційної та інноваційної діяльності, він має підлягати аналізу та контролю в ході управління інвестиційно-інноваційними процесами підприємства [28, 30].

Кінцевою метою аналізу використання основних засобів незалежно від галузі діяльності підприємства є можливість розширення обсягів випуску і реалізації без додаткового залучення ресурсів або визначення потреби у відновленні або розширенні виробничого потенціалу.

Методика проведення аналізу основних засобів дозволяє систематизувати підходи до регулярної оцінки стану, структури основних засобів. Такий регулярний контроль дозволить не тільки підвищити ефективність їх використання, але і на перспективу контролювати достатність обладнання для виконання виробничих планів.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ЗНОСУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ

2.1. Організаційно - економічна характеристика підприємства

Приватне підприємство «Будівельна компанія Креор» створене на основі приватної власності з правом найму робочої сили, є особою приватного найму і в своїй діяльності керується статутом підприємства та діючим законодавством України. Підприємство створене фізичними особами (учасниками), які мають право участі у цьому підприємстві, шляхом об'єднання приватного майна, коштів та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку і є корпоративним по своїй суті. Власниками підприємства станом на 2024 рік та його засновниками є:

1) Громадянин України Пипченко Максим Миколайович, 04.10.1980 р.н.;

2) Громадянин України, Греку Андрій Миколайович, 28.02.1983 р.н.

ПП «Будівельна компанія Креор» має свою юридичну адресу: Україна, 18029, м. Черкаси, просп. Хіміків, буд. 24/4.

Підприємство є юридичною особою і діє на принципах повного господарського розрахунку, самофінансуванні та самоокупності, має самостійний баланс, поточні рахунки та інші рахунки в банках. Має печатку, штампи, фірмові бланки, знаки для товарів і послуг, логотип та інші атрибути юридичної особи.

ПП «Будівельна компанія Креор» створене з метою здійснення підприємницької діяльності та отримання прибутку в інтересах учасників. Основні види діяльності підприємства:

- оптова, роздрібна торгівля деревиною, будівельними матеріалами та санітарно-технічним обладнанням;

- діяльність вантажного автомобільного транспорту;
- будівництво житлових і нежитлових будівель.

Також підприємство має право здійснювати інші види діяльності у відповідності з діючим законодавством.

На ПП «Будівельна компанія Креор» станом на 2024 рік працює 8 осіб.

Підприємство самостійно визначає перспективи розвитку, планує та здійснює свою діяльність, виходячи з попиту на продукцію та необхідності забезпечення виробничого та соціального розвитку підприємства. Матеріально-технічне забезпечення підприємства здійснюється через систему прямих угод або через біржу та інші організації. Підприємство реалізує свою продукцію, майно за цінами і тарифами, що встановлюються самостійно або на договірній основі, а у випадках, передбачених діючим законодавством – за державними цінами і тарифами.

Підприємство веде бухгалтерський облік та складає фінансову звітність. Фінансова, податкова, статистична та інші види звітності, що використовують грошовий вимірник, ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку. Для забезпечення ведення бухгалтерського обліку підприємство самостійно обирає форми його організації, які передбачені Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

Підприємство самостійно:

- визначає облікову політику;
- обирає форму бухгалтерського обліку як певну систему реєстрів обліку, порядку і способу реєстрації та узагальнення інформації в них з додержанням єдиних засад, встановлених законодавством, та з урахуванням особливостей своєї діяльності і технології обробки облікових даних;
- розробляє систему і форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності і контролю господарських операцій, визначає права працівників на підписання бухгалтерських документів;

- затверджує правила документообігу і технологію обробки облікової інформації, додаткову систему рахунків і реєстрів аналітичного обліку;

- може виділяти на окремий баланс філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи, які зобов'язані вести бухгалтерський облік, з наступним включенням їх показників до фінансової звітності підприємства.

Основним в аналізі господарської діяльності є дослідження динаміки, склад та структуру підприємства, також оцінено фінансові результати.

Джерелом аналізу результатів діяльності підприємства за 2021-2023 роки є:

- Баланс (форма №1-м) (Додаток Б, Додаток В, Додаток Г)
- Звіт про фінансові результати (форма № 2-м) (Додаток Б, Додаток В, Додаток Г)

За 2020-2022 рр.. проведено аналіз Техніко-економічні показники діяльності ПП «Будівельна компанія Креор». Результати якого занесено в таблицю 2.1.

Таблиця 2.1

Техніко-економічні показники діяльності
ПП «Будівельна компанія Креор» за 2020-2022 рр.

№	Назва показників	Роки			Абсолютне відхилення, +/-		Відносне відхилення, %	
		2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021
1	Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	5943,6	2261,9	4231,6	-3681,7	1969,7	-61,94	87,08
2	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	543,6	1478,1	2372,3	934,5	894,2	171,91	60,5
3	Середня чисельність працівників, чол.	11	9	8	-2	-1	-18,18	-11,11

Продовження табл. 2.1

4	Продуктивність праці, тис. грн	540,33	251,32	528,95	-11,38	277,63	-2,11	110,47
5	Фонд оплати праці, тис. грн	731136	649688	648399	-81448	-1289	-11,14	-0,2
6	Середня заробітна плата, тис. грн	5538	6016	6754	478	738	8,63	12,27
7	Середня річна вартість основних засобів, тис. грн	367,5	255,5	170,7	-196,8	-84,8	-53,55	-33,19
8	Фондовіддача основних засобів, грн	16,17	8,85	24,79	8,62	15,94	53,31	180,11
9	Чистий прибуток, тис. грн	133,9	-463,5	661	-597,4	1124,5	-446,15	-242,61
10	Загальна вартість активів, тис. грн	1363,3	1179,7	1463,3	-183,6	283,6	-13,47	24,04
11	Рентабельність активів,%	9,82	-39,29	45,17	-49,11	84,46	-	-

Проаналізувавши основні техніко-економічні показники результатів господарської діяльності ПП «Будівельна компанія Креор» за досліджуваний період можна зробити наступні висновки:

- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) в 2021 році порівняно з попереднім зменшився на 3681,7 тис. грн. або на 61,94 %, а в 2022 році порівняно з 2021 збільшився до 1969,7 тис. грн., або на 87,08 %;

- собівартість реалізованої продукції у 2021 році становила 1478,1 тис. грн., що на 934,5 тис. грн. або на 171,91 % більше ніж у минулому році, а в 2022 році порівняно з 2021 роком собівартість збільшилась на 894,2 тис. грн. або на 60,5 %;

- середня чисельність працюючих в 2021 році скоротилася на 2 особи або на 18,18%, порівняно з 2020 роком, в 2022 році середня чисельність

працюючих в порівнянні з минулим роком також зменшилась, але вже тільки на 1 особу або на 11,11%;

- ФОП у 2020 році дорівнював 731136 тис. грн., що на 81448 тис. грн. або 11,14% менше, ніж в попередньому році, а в 2022 році ФОП був менший за 2021 рік на 1289 тис. грн. або 0,2%;

- середня заробітна плата протягом трьох аналізованих років, щороку зростала в 2021 році на 478 тис. грн або 8,63%, порівняно з попереднім роком, якщо порівнювати 2022 р. та 2021 р. то видно, що в 2022 році середня заробітна плата зросла на 738 тис. грн або 12,27%;

- фондвіддача в 2020 році склала 16,17 грн. на кожную гривню основних засобів, у 2021 році обсяги чистого доходу в розрахунку на кожную гривню основних засобів зросли, що було обумовлено значним зростанням чистого доходу від реалізації, а 2022 році зросла порівняно з 2021 роком на 15,94 грн., що було обумовлене зростанням чистого доходу від реалізації. Таким чином, при незначному зростанні вартості основних фондів, за рахунок зростання обсягів чистого доходу від реалізації на підприємстві зростає фондвіддача;

- чистий прибуток у 2021 році порівняно з 2020 роком зменшився на 597,4 тис. грн або на 446,15%, а у 2022 році порівняно з 2021 роком збільшився на 1124,5 тис. грн або на 242,61%. У 2021, 2022 роках чистий прибуток збільшувався/зменшувався в зв'язку з збільшенням замовлень на послуги будівельної компанії;

- загальна вартість активів у 2021 році порівняно з 2020 роком зменшилась на 183,6 тис. грн або на 13,47%, а у 2022 році порівняно з 2021 роком зменшився на 283,6 тис. грн або на 24,04%. Зменшення/збільшення загальної вартості оборотних активів зумовлено змінами, щодо вартості виконаних робіт.

- рентабельність активів у 2021 році порівняно з 2020 роком зменшилась на 49,11%, а у 2022 році порівняно з 2021 роком зросла на 84,46%.

Для здійснення аналізу показників ліквідності, які наведені в таблиці 2.2 джерелом інформації слугуватиме фінансова звітність підприємства за період з 2020 року по 2022 рік.

Таблиця 2.2

Динаміка показників ліквідності ПП «Будівельна компанія Креор»

№	Показник	Нормативне значення	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2021 / 2020	2022 / 2021
						Абс. відх., тис. грн.	Абс. відх., тис. грн.
1	Коефіцієнт покриття	>1	0,9	3,0	0,8	+2,1	-2,2
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,6-0,8	0,4	0,9	0,5	+0,5	-0,4
3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0	0,2	0,1	0,2	-0,1	+0,1
4	Чистий оборотний капітал	>0	212,8	536,1	-238,7	323,3	-774,8
5	Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	>0,5	0,4	-0,007	0,3	-0,4	0,3
6	Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами підприємства	>0,1	0,9	-0,5	1,9	-1,4	2,4
7	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0	0,4	23,78	0,8	24,38	-22,98
8	Рентабельність реалізації	-	2,3	-20,5	15,6	-22,8	36,1
9	Рентабельність власного капіталу	-	30,8	-199,06	206,3	-229,86	405,36

За даними таблиці 2.2 можна побачити такі коливання в показниках:

1. Для покриття поточних зобов'язань за 2021 рік коефіцієнт оборотних засобів складає 79,93, що на 57,34 більше ніж у 2020 році в зв'язку з зменшенням поточної заборгованості. В 2022 році порівняно з 2021 роком скоротився на 48,56 і становив 31,37. Значення показника більше 1, що є нормативним значенням.

2. За умови своєчасних розрахунків дебіторів з підприємством та погашення поточної заборгованості коефіцієнт у 2020 році становить 0,06, у 2021 році-1,61 (на 1,55 більше), а в 2022 році збільшився на 2,24 і становив 3,85.

3. Показник, який показує борги, які можуть бути сплачені негайно грошовими коштами підприємства в 2021 році порівняно з 2020 роком збільшився на 0,066 і становить 0,001. У 2022 році порівняно з 2021 роком зменшився на 0,064 і становив 0,003. Значення показника відносно всіх років є нижчим від нормативного, що вказує те, що підприємство не є абсолютно-ліквідним.

4. Чистий оборотний капітал в 2021 р. порівняно з 2020 р. збільшився на 323,3 тис. грн. А от в 2022 р. порівняно з 2021 р. навпаки скоротився на 774,8 тис. грн.

5. Загальний рівень фінансової стійкості компанії достатньо низький, значення коефіцієнту автономії в період з 2020 по 2022 рр. нижче нормативного значення. Низьке значення коефіцієнта автономії свідчить про підвищені ризики для кредиторів, які можуть спровокувати як дефолт з платежів, а й призвести компанію до банкрутства.

6. У 2020 та 2022 рр. ПП «Будівельна компанія Креор» була здатна повністю профінансувати формування запасів за рахунок постійних джерел фінансування, на кожну гривню запасів припадає 0,9 грн. та 1,9 грн. власних оборотних коштів відповідно. Однак в 2021 р. компанія виявилась менш стійкою. Власний оборотний капітал відсутній.

7. Показник маневреності власного капіталу протягом 2020-2022 рр. має позитивне значення, що свідчить про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів і частин оборотних.

8. У 2020 та 2022 рр. рентабельність реалізації мала позитивне значення, що свідчить про сильне ринкове положення, цінності послуги, хороше управління. Однак в 2021 році було від'ємне значення, що говорить про деградацію компанії в цей період.

9. В 2020 та 2022 рр. були досить високі коефіцієнти рентабельності власного капіталу, вони демонструють відносне збільшення чистого прибутку, що генерується на ту ж саму капіталу. В 2021 році було зниження даного показника.

Платоспроможність підприємства свідчить про наявність коштів протягом достатнього періоду для своєчасного виконання фінансових зобов'язань. Це можливість підприємства готівкою вчасно погасити свої термінові зобов'язання. Під час дослідження поточної платоспроможності порівнюються суми платіжних коштів підприємства за терміновими зобов'язаннями.

2.2. Первинний облік зносу основних засобів на підприємстві

Первинний облік зносу основних засобів на підприємстві є важливою складовою бухгалтерського обліку і допомагає визначити вартість зносу та амортизації майна протягом його корисного терміну служби. Основні засоби включають усі матеріальні активи, які використовуються на підприємстві для отримання прибутку, такі як будівлі, обладнання, транспортні засоби тощо.

Основні етапи первинного обліку зносу основних засобів включають:

1. Визначення корисного терміну служби:

- при введенні основного засобу до експлуатації важливо визначити його корисний термін служби. Це може бути оцінене з технічних характеристик або на підставі досвіду використання подібних активів.

2. Визначення вартості основних засобів:

- визначте початкову вартість основних засобів, яка включає в себе витрати на їх придбання, поставку та інші витрати, пов'язані з отриманням активів.

3. Визначення ставки амортизації:

- обчисліть ставку амортизації, яка може бути рівномірною (наприклад, лінійна амортизація) або іншою формою відрахувань (наприклад, відрахування за одиничними змінами).

4. Реєстрація в обліку:

- зареєструйте інформацію про основні засоби в бухгалтерському обліку, включаючи їх початкову вартість, корисний термін служби та ставку амортизації.

5. Відрахування амортизації:

- регулярно проводьте відрахування амортизації з основних засобів відповідно до визначеної ставки та методу.

6. Контроль за зносом:

- періодично оцінюйте стан основних засобів і визначайте можливість зміни їхнього корисного терміну служби чи вартості.

Цей процес допомагає підприємствам ефективно управляти їхнім майном та забезпечувати точний фінансовий облік зносу основних засобів.

При реєстрації надходження, експлуатації, передачі в ремонт, оренду, нарахування амортизації та списання основних засобів на ПП «Будівельна компанія Креор» оформлюється відповідними первинними документами, що затверджено наказом Міністерства статистики України від 29.12.1995 № 352.

З метою належного організації бухгалтерського обліку основних засобів на ПП «Будівельна компанія Креор» необхідно дотримуватися вимог, викладених у Положенні про документальне забезпечення записів у

бухгалтерському обліку. Цей документ визначає основні вимоги до заповнення первинних документів.

Одним із важливих кроків у належній організації бухгалтерського обліку основних засобів на підприємстві є внутрішній нормативний документ підприємства про облікову політику. Наведемо порядок оформлення основних первинних документів з синтетичного обліку основних засобів на ПП «Будівельна компанія Креор».

Для оформлення зарахування основних засобів, їх введення в експлуатацію, внутрішнього переміщення між ділянками та передачі зі складу використовується форма ОЗ-1 "Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів". Ця форма застосовується для документування цих процесів на ПП «Будівельна компанія Креор».

При оформленні приймання основних засобів, акт (накладна) складається в одному екземплярі на кожний окремий об'єкт приймальною комісією, яку призначає керівник підприємства (організації) відповідним розпорядженням (наказом). Кількість примірників акту залежить від кількості об'єктів. Загальний акт може бути складений лише у випадку, коли необхідно оформити приймання декількох однотипних об'єктів (господарський інвентар, інструмент, обладнання і т. д.) з однаковою вартістю, які були прийняті протягом одного календарного місяця.

Після складання акту (накладної) разом з відповідною технічною документацією, пов'язаною з об'єктом, цей документ передається до бухгалтерії підприємства. Акт підписується головним бухгалтером та затверджується керівником підприємства, організації або уповноваженими особами.

На ПП «Будівельна компанія Креор» для підтвердження надходження основних засобів від постачальників використовується Прибуткова накладна.

При оформленні внутрішнього переміщення основних засобів на ПП «Будівельна компанія Креор» акт складається у двох екземплярах. Процедуру складання акту виконує працівник відділу, що передає основні засоби. Перший

примірник з розпискою одержувача та особи, яка передає основні засоби, направляється до бухгалтерії, а другий примірник передається відділу, який здійснює передачу. Що стосується складського обліку основних засобів на підприємстві, отримання основних засобів зі складу оформлюється згідно вимог, які реєструються у Реєстрах з вибуття основних засобів зі складу. Ці реєстри складаються щомісяця. У разі передачі основних засобів іншому підприємству за плату акт складається у трьох примірниках. Перші два примірники передаються підприємству, що передає основні засоби (перший примірник додається до звіту, а другий - до повідомлення про передачу та для акцепту). Третій примірник передається особі, що приймає основні засоби, забезпечуючи належний облік таких операцій.

Форма ОЗ-2 "Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів" використовується для оформлення приймання-здачі основних засобів після проведення ремонту, реконструкції та модернізації. Якщо для ремонту основних засобів використовувалися запчастини, підприємство оформлює окремий акт на списання запчастин. При складанні акту приймання-здачі основних засобів після ремонту, реконструкції або модернізації, працівник цеху (відділу), що уповноважений на приймання основних засобів, та представник цеху (підприємства), який виконав роботи, підписують акт. Після цього акт передається до бухгалтерії підприємства (організації) для подальшої обробки. Головний бухгалтер підписує акт, а керівник підприємства, організації або уповноважені особи його затверджують. У технічний паспорт відповідного об'єкта основних засобів вносяться необхідні зміни до характеристик, пов'язаних з капітальним ремонтом, реконструкцією або модернізацією. У випадку, коли ремонт, реконструкцію або модернізацію виконує стороннє підприємство, акт складається у двох примірниках. Другий примірник акту передається підприємству, що виконує роботи.

Форма ОЗ-6 "Інвентарна картка обліку основних засобів" використовується для обліку всіх типів основних засобів, в тому числі для

групового обліку однотипних об'єктів основних засобів, які були введені в експлуатацію протягом одного календарного місяця і мають однакове виробничо-господарське призначення, технічні характеристики і вартість. Ці інвентарні картки ведуться в бухгалтерії ПП «Будівельна компанія Креор» для кожного об'єкта основних засобів. Форма заповнюється в одному примірнику на основі "Акту (накладної) приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів" (форма ОЗ-1), технічної та іншої документації.

Для внесення записів про вибуття об'єктів основних засобів при їх передачі іншому підприємству (організації) або переміщенні всередині підприємства, використовується "Акт (накладна) приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів" (форма ОЗ-1). У разі списання об'єкта основних засобів через старіння або знос використовується "Акт на списання основних засобів" (форма ОЗ-3). Записи щодо завершених робіт з добудови, доповнення, реконструкції та модернізації, а також ремонту об'єкта ведуться в картці на підставі "Акту приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів" (форма ОЗ-2).

Форма ОЗ-9 "Інвентарний список основних засобів" використовується для пооб'єктного обліку основних засобів за їх місцем знаходження (експлуатації) з урахуванням матеріально-відповідальних осіб.

Важливо вказати, що станом на сьогодні працівники бухгалтерії ПП «Будівельна компанія Креор» майже не використовують форми ОЗ-14, ОЗ-15, ОЗ-16, оскільки вони не є зручними для нарахування амортизації відповідно до методів, передбачених НП(С)БО 7 "Основні засоби". Замість цього підприємство використовує відомість для розрахунку амортизаційних відрахувань.

Отже, на ПП «Будівельна компанія Креор» належна організація бухгалтерського обліку документування наявності і руху основних засобів ґрунтується на внутрішньому нормативному документі підприємства, який відповідає нормативній базі України і визначає облікову політику.

2.3. Синтетичний та аналітичний облік зносу (амортизації) основних засобів на ПП «Будівельна компанія Креор»

Стан та використання основних засобів ПП «Будівельна компанія Креор» є важливими для забезпечення конкурентоспроможності підприємства, а їх склад та структура зумовлюють можливості підприємства стосовно організації виробничого процесу. У процесі використання об'єктів основних засобів на ПП «Будівельна компанія Креор» економічні вигоди, втілені в них, споживаються підприємством, внаслідок чого зменшується залишкова вартість основних засобів, що відображається шляхом нарахування амортизації. Особливу роль в механізмі обліку основних засобів на підприємстві відіграє амортизація.

Оприбутковування основних засобів на баланс не є кінцевою метою підприємства. Основні засоби купують для того, щоб їх експлуатувати. А експлуатація будь-якого необоротного активу (і насамперед основних засобів) обов'язково супроводжується нарахуванням амортизації. За своєю сутністю амортизація є надзвичайно складним явищем, що поєднує ознаки процесу руху вартості, витрат виробництва, джерела коштів, важелі управління відтворенням, відшкодування зношених і нагромадження нових засобів праці.

На ПП «Будівельна компанія Креор», згідно з Наказом про облікову політику використовується прямолінійний метод по всіх групах основних засобів, за винятком земельних ділянок та незавершених капітальних інвестицій, на які амортизація не нараховується. Незавершені капітальні інвестиції відображаються в звітності за первісною вартістю.

Дані пооб'єктного обліку основних засобів за місцем їх перебування (експлуатації) тотожні записам у відповідних інвентарних картках обліку основних засобів, що ведуться в бухгалтерії.

Для узагальнення інформації про нараховану амортизацію та індексацію зносу (накопиченої амортизації) основних засобів, що підлягають амортизації, використовується субрахунок 131 «Знос основних засобів». За кредитом

субрахунку 131 «Знос основних засобів» відображається нарахування амортизації та індексації зносу (накопиченої амортизації) необоротних активів, за дебетом - зменшення суми зносу (накопиченої амортизації).

Аналітичний облік зносу (накопиченої амортизації) ведеться відповідно за видами основних засобів.

Типова кореспонденція з обліку амортизації основних засобів представлена в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Кореспонденція рахунків з обліку амортизації основних засобів
на ПП «Будівельна компанія», листопад 2023 р.

Зміст господарських операцій	Дебет	Кредит	Сума
Нарахована амортизація основних засобів, пов'язаних з капітальним будівництвом	151 «Капітальне будівництво»	131 «Знос основних засобів»	250,00
Нарахована амортизація основних засобів, пов'язаних з придбанням або виготовленням основних засобів	152 «Придбання основних засобів»	131 «Знос основних засобів»	380,00
Нарахована амортизація основних засобів, безпосередньо пов'язаних з виробництвом	23 «Виробництво»	131 «Знос основних засобів»	650,00
Нарахована амортизація основних загально-виробничого призначення	91 «Загально-виробничі витрати»	131 «Знос основних засобів»	210,00
Нарахована амортизація основних засобів адміністративного призначення	92 «Адміністративні витрати»	131 «Знос основних засобів»	420,00
Нарахована амортизація основних засобів, пов'язаних зі збутом продукції (робіт, послуг)	93 «Витрати на збут»	131 «Знос основних засобів»	130,00

У бухгалтерському обліку на ПП «Будівельна компанія Креор» амортизацію нараховують за всіма об'єктами основних засобів, незалежно від того, в яких цілях вони використовуються — для господарської (виробничої) діяльності підприємства або в невиробничих цілях, а також незалежно від того, як сформувалася вартість, що амортизується, — шляхом придбання основних засобів, їх безоплатного отримання або переоцінки. Нараховують

амортизацію на підприємстві щомісячно протягом строку корисного використання.

Починають нараховувати амортизацію з місяця, наступного за місяцем, у якому об'єкт основних засобів став придатним для корисного використання, а якщо застосовується виробничий метод, то з дати, наступної за датою, на яку об'єкт основних засобів став придатним для корисного використання.

При нарахуванні амортизації понижуючий коефіцієнт не застосовується; амортизація основних засобів групи «Малоцінні необоротні матеріальні активи» нараховується в першому місяці використання об'єктів у розмірі 100% їх вартості.

Формула нарахування суми амортизації має наступний вигляд (2.1):

$$A_{\text{рік}} = \text{АмВ} / T, \quad (2.1)$$

де $A_{\text{рік}}$ – річна сума амортизації;

АмВ – вартість, яка амортизується;

T – строк корисного використання об'єкта.

$$\text{АмВ} = \text{ПВ} - \text{ЛВ}, \quad (2.2)$$

де, ПВ – первісна вартість;

ЛВ- ліквідаційна вартість.

Амортизація відіграє важливу роль на підприємстві. Для її нарахування використовується прямолінійний метод. Первинний облік амортизації за допомогою відомості розрахунку амортизації. Синтетичний облік амортизаційних відрахувань ведеться на рахунку 13 «Знос необоротних активів». Аналітичний облік зносу (накопиченої амортизації) необоротних активів ведеться відповідно за видами основних засобів, інших матеріальних необоротних активів та нематеріальних активів.

2.4. Шляхи удосконалення обліку зносу основних засобів на ПП «Будівельна компанія Креор»

Облік основних засобів є важливою складовою фінансового управління ПП «Будівельна компанія Креор». Знання стану та руху основних засобів дозволяє вирішити важливі завдання управління: визначати ефективність їх використання, планувати потреби в капітальних вкладеннях, відстежувати знос та амортизацію, підготовлювати фінансову звітність тощо. Крім того, облік основних засобів є обов'язковим вимогам законодавства та міжнародних стандартів фінансового обліку. Невідповідність цим вимогам може мати серйозні наслідки для підприємства, такі як штрафні санкції, втрати репутації та навіть закриття бізнесу підприємства

Протягом тривалості експлуатації основного засобу на ПП «Будівельна компанія Креор» виникають різні питання, пов'язані з бухгалтерським обліком, що вимагають від бухгалтера приймати обґрунтовані рішення, стосовно правильного відображення у фінансовій звітності або визначення вартості активів.

Основні засоби часто є найбільшими покупками, здійсненими підприємством за термін фінансового періоду. Процес капіталізації основних засобів передбачає внесення вартості активу до обліку та зменшення ціноутвореної вартості з часом шляхом серії місячних або річних записів, що вказують на нарахування амортизації. Тому важливо, щоб у підприємства була чітко визначена політика капіталізації та амортизації основних засобів. Якщо питання амортизації в більшості випадків базується на податковому кодексі, то процедура капіталізації повинна бути детально описана в наказі про облікову політику підприємства.

У Наказі про облікову політику рекомендується внести кілька змін, що стосуються обліку основних засобів. Перш за все, необхідно встановити межу суттєвості, яка визначатиме порогову суму для віднесення активу до категорії основних засобів або оборотних активів. Додатково, до Наказу можна

включити положення щодо проведення переоцінки та знецінення основних засобів, а також процедуру капіталізації або ліквідації основних засобів.

Однією з проблем, пов'язаних з обліком, є оцінка основного засобу на етапі його вибуття. Однак, цю проблему можна легко вирішити, якщо на початку експлуатації була встановлена ліквідаційна вартість. Однак, цей аспект не завжди так просто враховувати. Загалом, немає обов'язковості мати ліквідаційну вартість для кожного окремого основного засобу. Якщо відсутній ринок для активу наприкінці його корисного використання, то прийнятним варіантом є запис нульової ліквідаційної вартості.

Витрати на проведення ремонтних робіт основних засобів обліковуються за різними статтями калькуляції, що іноді призводить до недостовірного відображення фактичної собівартості виконаних ремонтів. Розбіжності в калькуляційних статтях виникають у зв'язку з організаційними особливостями проведення ремонту, масштабами підприємства та характером та складністю основних засобів. Прості ремонтні роботи здійснюються працівниками структурних підрозділів. Великі обсяги ремонтних робіт, ремонти, які вимагають високої кваліфікації або виконання спеціальних робіт, а також ремонти складного технічного обладнання проводяться спеціалізованим ремонтним персоналом.

При ремонті спеціального, технічного або нового обладнання рекомендується застосовувати після оглядовий метод. Основна його мета полягає у періодичному огляді об'єктів основних засобів, на основі якого визначається необхідність, зміст, терміновість та розрахунковий обсяг витрат на проведення необхідного ремонту.

Для підвищення оперативності після оглядового ремонту можна застосувати ПП "Будівельна компанія Креор" та їх журнал реєстрації замовлень на терміновий ремонт. Замовлення на терміновий ремонт мають бути надані та зареєстровані в цьому журналі відповідальними особами, які забезпечують збереження об'єктів основних засобів.

Облік основних засобів у ПП "Будівельна компанія Креор" здійснюється відповідно до чинного законодавства і має наступні складові:

- 1) введення в експлуатацію об'єктів основних засобів: фіксується прийняття нових основних засобів та їх включення до обліку;
- 2) поліпшення та ремонт об'єктів основних засобів: реєструються всі випадки поліпшення, ремонту чи модернізації основних засобів;
- 3) ліквідація об'єктів основних засобів: відображаються вибуття або продаж основних засобів, які більше не використовуються підприємством;
- 4) нарахування амортизації основних засобів: здійснюється розрахунок амортизаційних відрахувань залежно від строку корисного використання кожного об'єкта. [31]

Первинний, синтетичний та аналітичний облік основних засобів відповідає вимогам, однак система бухгалтерського обліку потребує поліпшення. З огляду на проблеми, пов'язані з веденням обліку основних засобів, пропонуються шляхи його вдосконалення. Організація обліку основних засобів повинна бути побудована з урахуванням наступних ключових факторів:

1. Тривалості експлуатації об'єктів: слід обліковувати основні засоби протягом усього періоду їх використання.
2. Складної та мультикомпонентної будови: необхідно детально відображати цю структуру в облікових регістрах.
3. Проведення ремонтів, реконструкцій, модернізацій основних засобів: зміни первісних характеристик мають бути своєчасно відображені в регістрах обліку.
4. Висока вартість об'єктів: необхідна належна організація процесів приймання, списання та обліку наявності, що забезпечуватимуть цілісність і збереження основних засобів у робочому стані.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ І АМОРТИЗАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА ШЛЯХИ ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ

3.1. Аналіз стану, руху та ефективності використання основних засобів

Аналіз стану, руху та ефективності використання основних засобів - це важлива складова стратегічного управління для будь-якого підприємства. Основні засоби, такі як машини, обладнання, транспортні засоби, нерухомість тощо, є значною частиною активів підприємства і можуть впливати на його конкурентоспроможність та прибутковість.

Перелік основних показників, що характеризують стан та рух основних засобів підприємства, представлена у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Показники, що характеризують стан використання основних засобів [14]

№	Показник	Характеристика
1	Коефіцієнт зносу	Показує, яка частина вартості основних засобів перенесена на готову продукцію (списана на витрати діяльності в попередніх періодах). Розраховується як відношення зносу основних засобів підприємства (суми амортизації об'єкта основних засобів з початку його корисного використання) на певну дату до первісної (переоціненої) їх вартості на ту ж дату.
2	Коефіцієнт придатності	Показник, зворотний до коефіцієнта зносу. Він показує, яка частина основних засобів придатна для експлуатації в процесі здійснення господарської діяльності (не перенесена на готову продукцію), і обчислюється як відношення залишкової вартості основних засобів підприємства на певну дату до їх первісної (переоціненої) на ту ж дату.
3	Коефіцієнт оновлення основних засобів	Характеризує інтенсивність введення в дію нових основних засобів. Він показує частку введених основних засобів за визначений період у загальній вартості основних засобів на кінець звітного періоду.
4	Екстенсивне оновлення	Характеризує темпи збільшення обсягу експлуатованих основних засобів.

Продовження табл. 3.1

5	Інтенсивне оновлення	Передбачає заміну діючих основних засобів новими, більш ефективними.
6	Коефіцієнт вибуття основних засобів	Характеризує рівень інтенсивності їх вибуття зі сфери виробництва.
7	Коефіцієнт приросту основних засобів	Характеризує рівень приросту основних засобів або окремих його груп за певний період.

При сучасному високому технічному рівні промислового виробництва величина і прогресивність основних засобів, їх технічний стан значною мірою визначають потенційні можливості промислового виробництва, його потужність.

На рисунку 3.1 відображено загальну динаміку середньорічної вартості основних засобів.

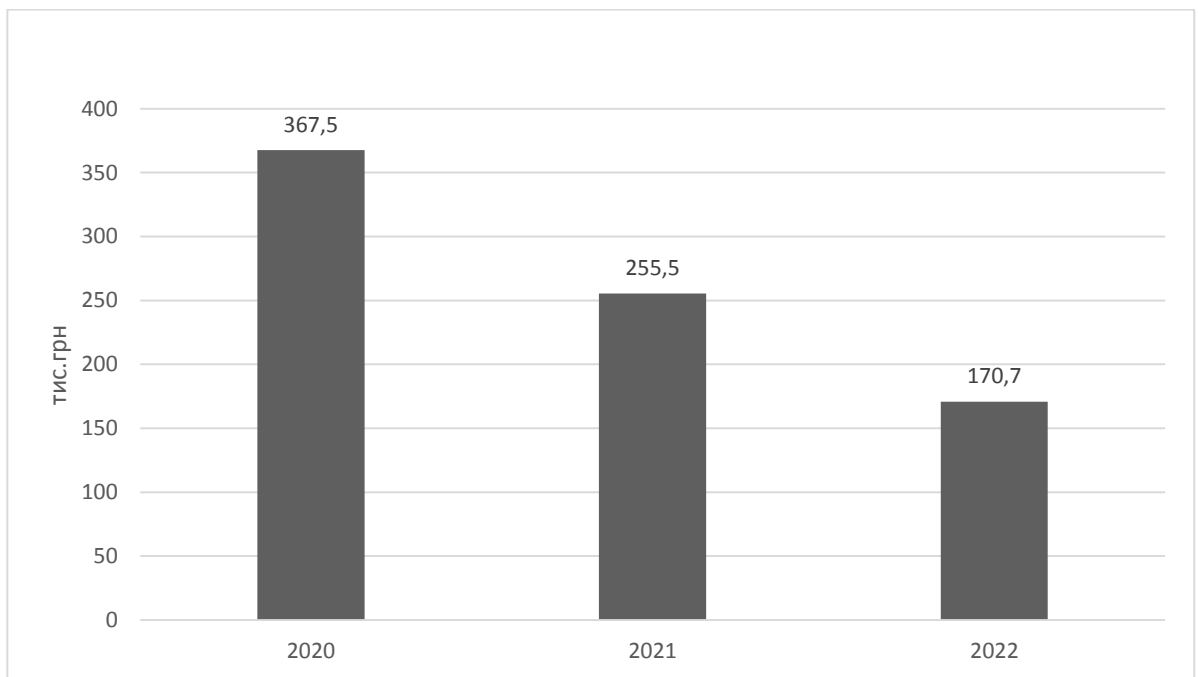

Рис. 3.1 Тенденції зміни середньорічної вартості основних засобів ПП «Будівельна компанія Креор» за 2020-2022 рр.

З рис. 3.1 можна зробити висновок про те, що середньорічна вартість основних засобів ПП «Будівельна компанія Креор» за 2020-2022 рр. стрімко спадає. Якщо в 2020 році вона склала 367,5 тис. грн., то в 2021 р. вона зменшилась майже на 30,4% і склала 255,5 тис. грн. В 2022 році ситуація також

погіршилась і вартість основних засобів зменшилась на 33,2% порівняно з 2021 роком і склала 170,7 тис. грн.

За допомогою горизонтального аналізу визначається динаміка основних засобів (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Динаміка основних засобів та їх частки в активах ПП «Будівельна компанія Креор» за 2020-2022 рр. станом на кінець року

№	Показник	Роки			Абсолютне відхилення, +/-		Відносне відхилення, %	
		2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021
1	Основні засоби	286,7	227,5	113,9	-59,2	-113,6	-20,65	-49,93
2	Необоротні активи	289,3	228,7	114,7	-60,6	-114	-20,95	-49,85
3	Активи	1322,1	1463,3	1918	+141,2	+454,7	+10,66	+31,07
4	Частка основних засобів в необоротних активах, %	99,1	99,48	99,3	+0,38	-0,18	-	-
5	Частка основних засобів в активах, %	21,69	15,55	5,94	-6,14	-9,61	-	-

З даних таблиці 3.2 видно, що вартість активів станом на кінець 2020 р. склала 1322,1 тис. грн. В 2021 р. вона зросла до 1463,3 тис. грн. При цьому вартість основних засобів скоротилась з 286,7 тис. грн. до 227,5 тис. грн. при цьому частка вартості основних засобів в активах скоротилась на 6,14%. Скорочувалась і вартість необоротних активів, але збільшилась частка основних засобів в необоротних активах – на 0,38%.

В 2022 р. вартість активів зросла на 31,07% порівняно з 2021 р., необоротних активів навпаки зменшилось на 49,85% , вартість основних засобів також зменшилась на 49,93% за цей період. Це привело до того, що частка основних засобів у вартості активів зменшилась на 9,61%, а у вартості необоротних активів – на 0,18%.

Слід відмітити, що така низька частка основних засобів у вартості активів свідчить про їх мобільну структуру, сприяє прискоренню оборотності

коштів підприємства. Тобто ПП «Будівельна компанія Креор» має «легку» структуру активів, а значить не відбуваються значні постійні перевитрати, а саме підприємство має низьку чутливість прибутку до змін доходу від реалізації послуг.

До основних засобів підприємства належать рухомі і нерухомі основні фонди, у тому числі будівлі і споруди, машини та обладнання, прилади та меблі, транспортні засоби, устаткування обчислювальна техніка, тощо. В таблиці 3.3 більш детально описана динаміка складових основних засобів на ПП «Будівельна компанія Креор».

Таблиця 3.3

Динаміка основних засобів ПП «Будівельна компанія Креор»
за 2020-2022 рр. станом на кінець року

№	Вид основних засобів	Роки			Абсолютне відхилення, +/-		Відносне відхилення, %	
		2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
1	Будинки, споруди	98,6	95,4	50,7	-3,2	-44,7	-3,2	-46,9
2	Машини та обладнання	87,3	70,4	38,2	-16,9	-32,2	-19,4	-45,7
3	Транспортні засоби	70,4	39,4	14,2	-31	-25,2	-44,0	-64,0
4	Інструменти, прилади та інвентар	24,5	19,8	9,7	-4,7	-10,1	-19,2	-51,0
5	Інші основні засоби	5,9	2,5	1,1	-3,4	-1,4	-57,6	-56,0
6	Всього основних засобів	286,7	227,5	113,9	-59,2	-113,6	-20,6	-49,9

З даних таблиці 3.3 можна зробити висновок про те, що в 2021 р. вартість основних засобів скоротилась на 59,2 тис. грн. порівняно з 2020 р. Таке скорочення відбулось за рахунок зменшення вартості усіх видів основних засобів. Особливо скоротилась вартість машин та обладнання – на 16,9 тис. грн. В 2022 р. порівняно з 2021 р. вартість основних засобів також скоротилась, на 113,6 тис. грн., тобто на 49,9 %. Таке скорочення майже у два рази відбулось за рахунок значного скорочення усіх видів основних засобів.

В таблиці 3.4 більш детально розглянуто структуру основних засобів на ПП «Будівельна компанія Креор».

Таблиця 3.4

Структура основних засобів ПП «Будівельна компанія Креор»
за 2020-2022 рр., %

№	Вид основних засобів	Роки			Відхилення, %	
		2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021
1	Будинки, споруди	34,39	41,93	44,51	7,54	2,58
2	Машини та обладнання	30,45	30,95	33,54	0,5	2,59
3	Транспортні засоби	24,56	17,32	12,47	-7,24	-4,85
4	Інструменти, прилади та інвентар	8,55	8,7	8,52	0,15	-0,18
5	Інші основні засоби	2,06	1,1	0,97	-0,96	-0,13
6	Всього основних засобів	100	100	100	0	0

З даних таблиці 3.4 можна зробити висновок про те, що в 2020 р. в структурі основних засобів підприємства переважали будинки та споруди – на них припадало 34,39% усіх основних засобів. В 2021 р. їх частка зросла до 41,93%, а в 2022 р. до 44,51%.

В 2020 р. в структурі основних засобів 30,45% займали машини та обладнання, 24,56% транспортні засоби. В 2022 р. порівняно з 2021 р. частка машин та обладнання зросла на 2,58%, а транспортних засобів – скоротилась на 4,85%. В структурі основних засобів на кінець 2022 р. інструменти, прилади та інвентар займали 8,52%, а інші основні засоби – 0,97%.

Розглянемо показники функціонального стану основних засобів на підприємстві. На рис. 3.2 представлено склад первісної вартості основних засобів.

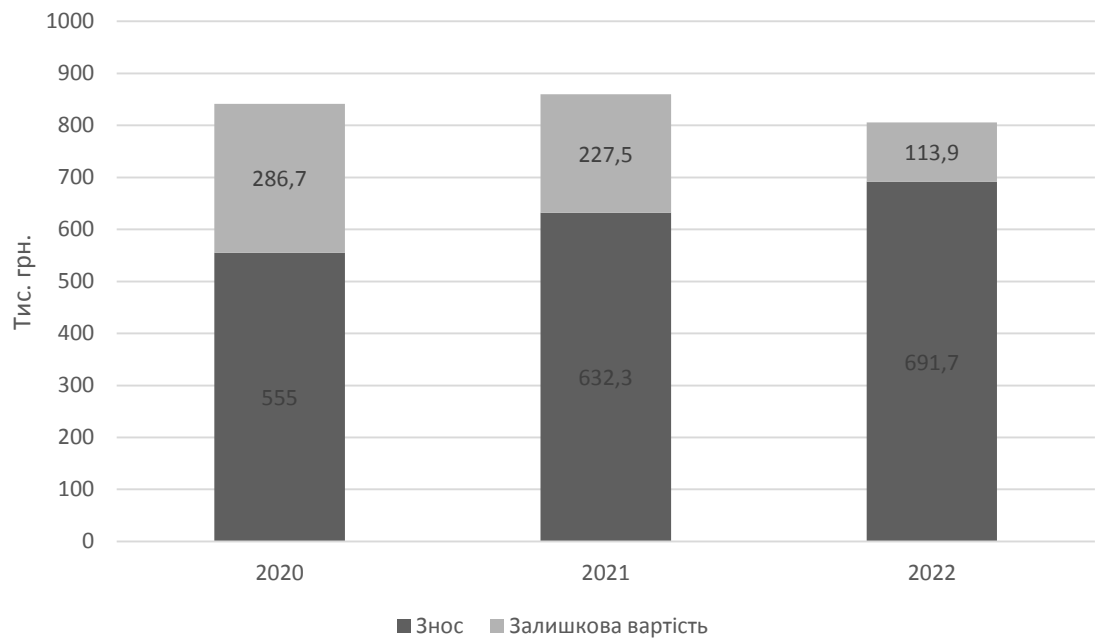

Рис. 3.2. Склад первісної вартості основних засобів ПП «Будівельна компанія Креор» за 2020-2022 рр.

З рис. 3.2 можна зробити висновок про надзвичайно високий рівень зносу основних засобів, сума якого перевищує залишкову вартість основних засобів. Для підтвердження цього доцільно розрахувати коефіцієнт зносу основних засобів підприємства (3.1):

$$K_z = \frac{З}{П_в}, \quad (3.1)$$

де K_z – коефіцієнт зносу;

$З$ – сума зносу, тис. грн.;

$П_в$ – початкова вартість основних засобів, тис. грн.

Результати розрахунків динаміки коефіцієнту зносу представлено в табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Динаміка коефіцієнту зносу ПП «Будівельна компанія Креор»
за 2020-2022 рр.

№	Вид основних засобів	Роки			Абсолютне відхилення, +/-		Відносне відхилення, %	
		2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
1	Первісна вартість	841,7	859,8	805,6	18,1	-54,2	2,15	-6,3
2	Знос	555	632,3	691,7	77,3	59,4	13,93	9,39
3	Коефіцієнт зносу	0,66	0,74	0,86	0,08	0,12	-	-

Таким чином, рівень зносу основних засобів ПП «Будівельна компанія Креор» зростає. В 2020 році він склав 0,66, в 2021 зріс до 0,74, а в 2022 році склав 0,86, тобто на 0,2 вище порівняно з 2020 роком. Відповідно скорочується і придатність основних засобів.

Зростання обумовлено підвищенням зносу. Тому підприємству необхідно більше зусиль докладати щодо оновлення основних засобів.

В табл. 3.6 представлено показники руху основних засобів. Вони включають показники станом на початок та кінець року, а також рух основних засобів на протязі року (придбання та вибуття).

Таблиця 3.6

Рух основних засобів ПП «Будівельна компанія Креор»

за 2020-2022 рр., тис. грн.

№	Основні засоби	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1	Основні засоби на початок періоду	448,3	286,7	227,5
2	Придбано основних засобів	113,8	114	48
3	Вибуло основних засобів	275,4	173,2	161,6
4	Основні засоби на кінець періоду	286,7	227,5	113,9

На підставі даних таблиці 3.6 розрахуємо показники, що характеризують рух основних засобів за наступними формулами:

$$K_{\text{он}} = \frac{03_{\text{в}}}{03_{\text{к}}}, \quad (3.2)$$

де Кон – коефіцієнт оновлення основних засобів;

ОЗв – вартість придбаних основних засобів за період;

ОЗк – вартість основних засобів на кінець періоду.

$$K_v = \frac{OZ_{\text{вив}}}{OZ_{\text{п}}}, \quad (3.3)$$

де Кв – коефіцієнт вибуття основних засобів;

ОЗвив – вартість виведених з експлуатації основних засобів за період;

ОЗп – вартість основних засобів на початок періоду.

$$K_{\text{пр}} = \frac{OZ_{\text{в}} - OZ_{\text{вив}}}{OZ_{\text{п}}}, \quad (3.4)$$

де Кпр – коефіцієнт приросту основних засобів.

$$K_{\text{кмп}} = \frac{OZ_{\text{вив}}}{OZ_{\text{в}}}, \quad (3.5)$$

де Ккмп – коефіцієнт компенсації вибуття основних засобів;

Результати розрахунку цих коефіцієнтів представлені в табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Показники руху основних засобів ПП «Будівельна компанія Креор»
за 2020-2022 рр.

№	Показник	Роки			Абсолютне відхилення, +/-		Відносне відхилення, %	
		2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021
1	Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,397	0,501	0,421	0,104	-0,08	26,2	-15,97
2	Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,614	0,604	0,710	-0,01	0,106	-1,63	17,55
3	Коефіцієнт приросту основних засобів	-0,360	-0,206	0,499	0,154	-0,293	-42,78	142,23
4	Коефіцієнт компенсації основних засобів	2,420	1,519	3,367	-0,901	1,848	-37,23	121,66

З даних таблиці 3.7 можна зробити висновок, що коефіцієнт оновлення основних засобів характеризує частку введених у дію основних засобів за певний період у загальній вартості основних засобів на кінець звітного періоду. В даному випадку він в 2021 р. збільшився на 26,2%, а в 2022 р. порівняно з 2021 р. скоротився на 15,97%. Цей показник свідчить про не зовсім позитивну динаміку оновлення основних засобів.

Коефіцієнт вибуття основних засобів характеризує частку виведених основних засобів за певний період у загальній вартості основних засобів на початок звітного періоду. В нашому випадку цей показник скоротився в 2021 р., але збільшився в 2022 р. порівняно з 2021 р. на 17,55%.

На підприємстві в 2021 р. зростав коефіцієнт приросту основних засобів, що відображається в збільшенні їх вартості на кінець кожного року. В 2022 р. цей показник скоротився.

Коефіцієнт компенсації вибуття основних засобів в 2021 р. порівняно з 2020 р. скоротився на 37,23%, а в 2022 р. зріс порівняно з 2021 р. на 121,66%.

Таким чином, політика щодо оновлення основних засобів на підприємстві є нестабільною. Не розроблена політика відновлення.

3.2 Аналіз показників ефективності використання основних засобів підприємства та шляхи їх удосконалення

Діяльність підприємства нерозривно пов'язана з наявністю та використанням основних засобів, які повинні характеризуватися відповідним складом та структурою для здійснення процесу виробництва. Для забезпечення конкурентоспроможності підприємства та отримання необхідної величини прибутку необхідно здійснювати постійний аналіз ефективності використання основних засобів та досліджувати фактори, які впливають на цю зміну.

Показники, що характеризують ефективність використання основних засобів підприємства, представлені в табл. 3.8.

Таблиця 3.8

Показники, що характеризують ефективність використання основних засобів підприємства

№	Показник	Характеристика
1	Фондовіддача	Відношення вартості виробленої продукції до первісної середньорічної вартості основних виробничих засобів сільськогосподарського призначення. В умовах інфляції, коли швидкими темпами зростають ціни на знаряддя праці, а також вартість капітального будівництва, цей показник доцільно визначати за товарною продукцією, оціненою в поточних цінах реалізації. Розрахована таким способом фондівіддача, хоч і не повністю, але все ж об'єктивніше характеризує економічну ефективність використання основних виробничих засобів, ніж валова продукція, що оцінюється в порівнянних цінах
2	Фондомісткість	Показник, обернений до фондівіддачі, який визначається відношенням середньорічної вартості основних засобів до обсягу виготовленої продукції. Істотного підвищення фондівіддачі можна досягти завдяки вдосконаленню структури основних виробничих засобів
Показники оцінки технічної оснащеності		
3	Технічна забезпеченість	відношення вартості технічних засобів включаючи обладнання до сільськогосподарських угідь (ріллі, посівів)
4	Енергозабезпеченість	відношення наявних енергетичних засобів у к.с. (механічних і електричних двигунів, робочої худоби та ін.) до площі ріллі
5	Енергоозброєність праці	відношення середньорічної кількості енергетичних потужностей до середньорічної чисельності працівників
6	Рентабельність основних засобів	визначає ступінь використання основних засобів

На підставі табл. 3.8 визначимо ефективність використання основних засобів на підприємстві (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Показники ефективності використання необоротних активів

ПП «Будівельна компанія Креор» за 2020-2022 рр.

№	Показники	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення, +/-		Відносне відхилення, %	
					2022 / 2020	2022 / 2021	2022 / 2020	2022 / 2021
1	Чистий дохід, тис.грн	5943,6	2261,9	4231,6	-1712	1969,7	-28,80	87,08
2	Чистий прибуток, тис.грн	133,9	-463,5	661	527,1	1124,5	-242,61	393,65

Продовження табл. 3.9

3	Середня річна вартість основних засобів, тис. грн	367,5	255,5	170,7	-196,8	-84,8	-53,55	-33,19
4	Середньооблікова чисельність працівників, осіб	11	9	8	-3	-1	-27,27	-11,11
5	Фондовіддача основних засобів, грн	16,17	8,85	24,79	8,62	15,94	53,31	180,11
6	Рентабельність основних засобів, %	36,44	181,41	387,23	350,79	-	962,65	-
7	Продуктивність праці, тис.грн	540,33	251,32	528,95	-11,38	277,63	-2,11	110,47
8	Рівень ефективності використання основних засобів при здійсненні трудової діяльності, %	0,147	0,098	0,310	0,163	0,212	110,88	216,33

Найважливішим показником, який характеризує ефективність використання основних засобів є фондовіддача. З даних таблиці 3.9 можна зробити висновок про те, що в 2020 році фондовіддача склала 16,17 грн. на кожную гривню основних засобів. У 2021 році обсяги чистого доходу в розрахунку на кожную гривню основних засобів зросли, що було обумовлено значним зростанням чистого доходу від реалізації, а 2022 році зроста порівняно з 2021 роком на 15,94 грн., що було обумовлене зростанням чистого доходу від реалізації. Таким чином, при незначному зростанні вартості основних фондів, за рахунок зростання обсягів чистого доходу від реалізації на підприємстві зростає фондовіддача.

Рентабельність основних засобів в 2020 році склала 36,44%. В 2022 році вона зроста порівняно з 2020 роком на 350,79%, а порівняно з 2021 роком – в 9,62 разів за рахунок значного зростання чистого доходу. В 2022 році порівняно з 2021 зростала і продуктивність праці – з 251,32 тис. грн. на 1 працівника до 528,95 тис. грн.

Розрахований рівень ефективності використання основних засобів при здійсненні трудової діяльності в 2020 році склав 0,147%. В 2022 році порівняно з 2020 він зріс на 0,163%, а порівняно з 2021 роком - також зріс на 0,212%.

Такого зростання було досягнуто за рахунок зростання продуктивності праці при незначному зростанні середньорічної вартості основних засобів.

Найважливішим показником ефективності основних засобів є фондівдача, в таблиці 3.10 більш детально показано динаміку фондівдачі основних засобів.

Таблиця 3.10

Динаміка фондівдача основних засобів
ПП «Будівельна компанія Креор» за 2020-2022 рр.

№	Вид основних засобів	Роки			Абсолютне відхилення, +/-		Відносне відхилення, %	
		2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021
1	Будинки та споруди	61,27	23,32	57,93	-37,95	34,61	-61,94	148,41
2	Машини та обладнання	75,38	28,67	77,93	-46,71	49,26	-61,97	171,82
3	Транспортні засоби	108,26	41,2	157,9	-67,06	116,7	-61,94	283,25
4	Інструменти, прилади та інвентар	268,33	102,12	286,89	-166,21	184,77	-61,94	180,93
5	Інші основні засоби	1415,14	538,55	2350,9	-876,59	1812,35	-61,94	336,52

З даних таблиці 3.10 можна зробити висновок про те, що за усіма видами основних засобів підприємства спостерігалось скорочення показників фондівдачі в 2021 р. порівняно з 2020 р. В 2022 р. порівняно з 2021 спостерігалось зростання показників фондівдачі за усіма видами основних засобів підприємства. Найбільша зміна спостерігалась по інших основних засобах, фондівдача яких зросла на 336,52% і склала 1812,35 грн. на 1 грн. основних засобів. Це було обумовлене значним скороченням середньорічної вартості цього виду основних засобів. Зростання показників фондівдачі

обумовлене підвищенням чистого доходу від реалізації робіт та послуг та перевищенням темпів зростання чистого доходу над темпами зростання середньорічної вартості конкретного виду основних засобів.

Аналіз ефективності використання основних засобів ПП «Будівельна компанія Креор» за окремими показниками за 2020-2022 рр. представлено в таблиці 3.11.

Таблиця 3.11

Показники ефективності використання основних засобів
ПП «Будівельна компанія Креор» за 2020-2022 рр.

№	Показник	Роки			Абсолютне відхилення, +/-		Відносне відхилення, %	
		2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021
1	Фондомісткість, грн/ на 1 грн	0,06	0,11	0,04	0,05	-0,07	83,33	-63,64
2	Фондоозброєність, тис. грн/особу	33,4	28,4	21,3	-5	-7,1	-14,97	-25

В 2020 р. кожна гривня основних засобів принесла підприємства 0,06 грн. чистого доходу від реалізації. В 2021 р. показник фондомісткості зріс на 0,05 грн., тобто на 83,33% порівняно з 2020 р., а в 2022 р. порівняно 2021 р. скоротилась на 0,07 грн. або на 63,64% порівняно з 2021 р.

З даних табл. 3.11 видно, що в 2020 р. на 1 особу припадало 33,4 тис. грн основних засобів. В 2021 р. порівняно з 2020 р. цей показник скоротився на 5 тис. грн. або на 14,97% за рахунок зменшення середньорічної вартості основних засобів та скорочення чисельності персоналу. В 2022 р. порівняно з 2021 р. фондоозброєність скоротилась на 7,1 тис. грн. і склала 21,3 тис. грн/особу, що на 25% нижче 2021 р.

Успішність управління основними засобами ПП «Будівельна компанія Креор» доцільно розглядати з позиції ефективності їхнього використання в господарському обороті. Ефективність основних засобів – це результат у вигляді отриманого ефекту, що співвідноситься з витраченими ресурсами. Підвищення ефективності полягає в досягненні найбільших результатів при

відповідному рівні розвитку продуктивних сил порівняно з витратами праці, використаними на створення суспільного продукту.

Вирішення проблеми підвищення ефективності використання основних засобів означає збільшення кількості продукції, яка виробляється, підвищення її якості, зниження собівартості одиниці продукції і виробництва в цілому, зростання потенціалу, удосконалення структури основних засобів, балансу виробничих потужностей. Все це призводить до зменшення витрат ПП «Будівельна компанія Креор» на їх екстенсивне нарощування при зміні обсягів і номенклатури продукції, яка виготовляється.

Істотний вплив на результати діяльності й функціонування основних засобів підприємства справляють такі фактори:

- позитивно впливають: конкуренція за ринки збуту продукції (послуг), політика капітального інвестування, державна та промислова політика у сфері науково-технічного прогресу, підтримка вітчизняного виробника, трансформація кон'юктури ринку, самоорганізація в межах інвестування та фінансування;

- негативно впливають: правова нестабільність, надмірний фіскальний тиск, валютні обмеження, низька доступність кредитування, інфляція, низький ресурсний потенціал відтворення основних засобів, подорожчання енергетичних носіїв, обмежена доступність механізмів закупівлі обладнання із-за кордону. Обмеження амортизаційної політики, збитковість підприємства.

Показник фондомісткості дозволяє оцінити економію або додаткову потребу основних засобів, в тому числі при плануванні обсягу продукції на наступний період.

В таблиці 3.12 оцінено економію або додаткову потребу основних засобів ПП «Будівельна компанія Креор».

Таблиця 3.12

Оцінка потреби ПП «Будівельна компанія Креор» в основних засобах
на 2020-2022 рр.

№	Показник	Рік					
		2020		2021		2022	
		Факт	План	Факт	План	Факт	План
1	Фондоємність, грн	0,06	0,08	0,11	0,12	0,04	0,10
2	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	5943,6	6500	2261,9	2500	4231,6	5000
3	Потреба в основних засобах, тис. грн.	500	-	295	-	510	-
4	Фактична наявність на початок року, тис. грн.	286,7	-	227,5	-	113,9	-
5	Економія (-) / додаткова потреба (+), тис. грн.	213,3	-	67,5	-	396,1	-

З даних табл. 3.12 видно, що в 2020 р. при фондоємності 0,06 грн. продукції та обсягу реалізованої продукції в 5943,6 тис. грн підприємству потрібно було основних засобів на суму 500 тис. грн при цьому на початок року у підприємства було основних засобів на суму 286,7 тис. грн. тобто спостерігалась потреба в додаткових 213,3 тис. грн. Фондоємність зросла з 0,06 грн. в 2020 р. до 0,11 грн в 2021 р., але обсяг реалізованої продукції скоротився до 2261,9 тис. грн., а потреба в основних засобах скоротилась на 295 тис. грн. , однак цього не вистачило і на підприємстві існувала додаткова потреба в основних засобах на суму 67,5 тис. грн.

В 2022 р. при фондоємності в 0,04 грн. та обсягу чистого доходу від реалізації в 4231,6 тис. грн. потреба в основних засобах зросла до 510 тис. грн., а фактично на початок 2021 р. на підприємстві остаточна вартість основних засобів склала 113,9 тис. грн. тобто спостерігалась потреба в додаткових основних засобах на 396,1 тис. грн. Відповідно на ПП «Будівельна компанія Креор» в основу планування потреби в основних засобах має бути покладено план реалізації продукції (послуг) та планову фондоємність.

Важливе значення для управління основними засобами має аналіз факторів. Послідовність проведення факторного аналізу за методом абсолютних різниць наступна: спочатку визначається відхилення

досліджуваного показника у звітному періоді у порівнянні з попереднім (або планом) – в цілому, а потім оцінюється вплив кожного фактора на це відхилення. В кінці проводиться балансова перевірка: сума впливів кожного фактора повинна дорівнювати загальному відхиленню результативного показника.

Загальне відхилення обсягу продукції становить:

$$\Delta Q = Q_1 - Q_0, \quad (3.7)$$

де ΔQ – загальне відхилення обсягів продукції звітного року від базового;

Q – обсяги реалізації продукції;

Індекси 1,0 – звітний та базовий період.

В тому числі під впливом змін:

вартості основних виробничих засобів:

$$\Delta Q_{OЗ} = (OЗ_1 - OЗ_0)f_0, \quad (3.8)$$

де $\Delta Q_{OЗ}$ – зміна вартості реалізації продукції в результаті зміни вартості основних засобів;

f – фондоддача;

$OЗ$ – середньорічна вартість основних засобів.

Фондоддачі:

$$\Delta Q_f = (f_1 - f_0)OЗ_1 \quad (3.9)$$

Балансова перевірка результатів факторного аналізу здійснюється шляхом додавання факторів.

Результати факторного аналізу представлено в табл. 3.13.

Таблиця 3.13

Результати аналізу впливу факторів на обсяг виробництва продукції
 ПП «Будівельна компанія Креор» за 2020-2021 рр.

№	Показники	2020 рік	2021 рік	Відхилення	2021 рік	2022 рік	Відхилення
1	Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	367,5	255,5	-112	255,5	170,7	-84,8
2	Фондовіддача, грн/грн.	16,17	8,85	-7,32	8,85	24,79	15,94
3	Чистий дохід від реалізації, тис. грн	5943,6	2261,9	-3681,7	2261,9	4231,6	1969,7
4	в тому числі під впливом змін:						
5	вартості основних засобів	-	-	-	-	-	-750,48
6	фондовіддачі	-	-	-	-	-	2720,96
				1811,04			
				1870,26			

З даних табл. 3.13 можна зробити висновок про те, що скорочення чистого доходу від реалізації в 2021 р. на 3681,7 тис. грн. була в зв'язку зі скороченням фондовіддачі з 16,17 грн до 8,85 грн., що вплинуло на те, що було зменшення чистого доходу на 1870,26 тис. грн. При цьому скорочення середньорічної вартості основних засобів з 367,5 до 255,5 тис. грн привело до скорочення чистого доходу на 1811,04 тис. грн.

В 2022 р. на підприємстві обсяги чистого доходу зросли на 1969,7 тис. грн. Такого зростання було досягнуто також за рахунок зростання фондовіддачі на 15,94 грн. Це дало змогу наростити обсяги чистого доходу на 2720,96 тис. грн. водночас скорочення середньорічної вартості основних засобів на 84,8 тис. грн. привело до зменшення обсягів чистого доходу на 750,48 тис. грн.

У підсумку можна однозначно стверджувати, що ситуація з основними засобами на ПП «Будівельна компанія Креор» нестабільна. Не зважаючи на поступове зростання середньорічної вартості основних засобів, їх вартість на кінець року змінюється хаотично. При цьому на підприємстві сформовано важку структуру активів. Менеджмент підприємства не приділяє належної уваги основним засобам і використовує їх колишній потенціал. Водночас це означає, що в найближчому майбутньому підприємство залишиться без

основних засобів і не буде мати власного виробничого потенціалу. У зв'язку з цим менеджменту підприємства рекомендується розробити комплексну програму оновлення основних засобів. В першу чергу слід звернути увагу на їх активну частину – машини та обладнання, інструменти та прилади, транспортні засоби.

ВИСНОВКИ

З'ясування економічної сутності основних засобів дозволило встановити, що вона полягає у тому, що вони є основним елементом відтворювальних процесів, які забезпечують стале функціонування та розвиток будь-якого виробництва.

Проведений аналіз різних підходів вчених щодо тлумачення терміну «основні засоби» дозволив сформулювати власне визначення: під основними засобами розуміється різновид активів, який має матеріальну форму, що зберігається протягом всього часу існування та використання, які мінімум більше одного року, частинами переносять свою вартість на результат власної діяльності.

На сьогодні існує велика кількість підходів щодо класифікації основних засобів. З позиції бухгалтерського обліку та управління найбільш важливими критеріями такого поділу слід вважати: належність, функціональне призначення, характер використання, ступінь вагомості, форму власності, джерела фінансування та функції.

Основними критеріями визнання основних засобів можна вважати матеріальність, підконтрольність, строк корисного використання, призначення та вартісну межу. Крім цього, національні стандарти передбачають ще такі два критерії, як можливість достовірної оцінки та отримання в майбутньому економічної вигоди. Оцінювання основних засобів здійснюється за такими видами вартості: первісна, справедлива, переоцінена, чиста вартість реалізації, вартість, яка амортизується, балансова, залишкова.

Проведений аналіз підходів різних вчених дозволив встановити найбільш типові завдання бухгалтерського обліку та аналізу, які включають: контроль, своєчасне, правильне документальне оформлення наявності та операцій з основними засобами, відображення їх в обліку, його автоматизацію, оцінка забезпеченості основними засобами, визначення їх структури, оцінка

руху, економічної ефективності використання, пошуку резервів підвищення ефективності використання.

Нормативно-правове регулювання обліку та аналізу основних засобів базується на чотирьохрівневій системі: локальні акти, інструкції, накази та методичні рекомендації Міністерства фінансів України, Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, міжнародні стандарти обліку, Закони та Кодекси України.

Приватне підприємство «Будівельна компанія Креор» працює на ринку м. Черкаси і займається оптовою та роздрібною торгівлею деревини, будівельними матеріалами та санітарно-технічним обладнанням, діяльністю вантажно автомобільного транспорту, будівництвом житлових і нежитлових будівель, тощо. Підприємство має лінійно-функціональну організаційну структуру управління. За проаналізовані 2020-2022 рр. на підприємстві прослідковується нестабільність обсягу капіталу, знижується середньорічна вартість основних засобів, чистий дохід від реалізації, чистий прибуток та фондвіддача є нестабільними, проте в 2022 р. порівняно з 2021 р. збільшилися, а продуктивність праці зменшується кожного року.

Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться централізованою бухгалтерією, яку очолює головний бухгалтер. На ПП «Будівельна компанія Креор» використовується автоматизована форма бухгалтерського обліку.

Первинний облік основних засобів відіграє на ПП «Будівельна компанія Креор» важливу роль – генерує оперативну та достовірну інформацію для управління. На ПП «Будівельна компанія Креор» керуються вимогами Наказу Міністерства статистики України «Про затвердження типових форм первинного обліку». Особливості обліку відзначено в Наказі про облікову політику. Оприбуткування основних засобів на ПП «Будівельна компанія Креор» здійснюється найчастіше за допомогою акту прийому-передачі, ліквідація – актом списання. Окрім цього використовується Акт приймання – здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів, інвентарна картка обліку основних засобів, опис інвентарних карток,

інвентарний список основних засобів. Основними недоліками первинного обліку є застарілість реквізитів різних форм, що знижує інформативність для управління.

Облік основних засобів на ПП «Будівельна компанія Креор» ведуть на рахунку 10 «Основні засоби» та 15 «Капітальні інвестиції». Аналітичний облік основних засобів на ПП «Будівельна компанія Креор» ведеться щодо кожного об'єкту таких засобів окремо. Окрім того, рахунок 11 «Інші необоротні матеріальні активи» використовується для обліку та узагальнення інформації про наявність та рух інших необоротних матеріальних активів, які не відображені у складі об'єктів обліку на рахунку 10 «Основні засоби».

Після введення первинної інформації здійснюється розрахунок і формування облікових регістрів. Далі за певним алгоритмом вона переноситься у фінансову звітність, зокрема у Баланс (Звіт про фінансовий стан) та у Примітки до фінансової звітності.

Важливу роль на підприємстві відіграє амортизація. Для її нарахування використовується прямолінійний метод. Синтетичний облік амортизаційних відрахувань ведеться на рахунку 13 «Знос необоротних активів». Аналітичний облік зносу (накопиченої амортизації) необоротних активів ведеться відповідно за видами основних засобів, інших матеріальних необоротних активів та нематеріальних активів.

Ситуація з основними засобами на ПП «Будівельна компанія Креор» нестабільна. Середньорічна вартість основних засобів скорочується, відповідно їх вартість на кінець року також. При цьому на підприємстві сформовано легку структуру активів. Менеджмент підприємства не приділяє належної уваги основним засобам і використовує їх колишній потенціал. Водночас це означає, що в найближчому майбутньому підприємство залишиться без основних засобів і не буде мати власного виробничого потенціалу. У зв'язку з цим менеджменту підприємства рекомендується розробити комплексну програму оновлення основних засобів. В першу чергу

слід звернути увагу на їх активну частину – машини та обладнання, інструменти та прилади, транспортні засоби.

Проведені розрахунки засвідчили, що ефективність використання основних засобів на ПП «Будівельна компанія Креор» скорочується. Це видно з показників фондівдачі та рентабельності основних фондів. Для подальшого підвищення ефективності використання основних засобів рекомендується частину коштів, які отримує підприємство в результаті господарської діяльності направляти на поліпшення стану основних засобів та їх збільшення. При цьому контролювати ефективність використання основних засобів.

Список використаних джерел

1. Туренко А.М., Дмитрієв І.А., Іванілов О.С., Шевченко І.Ю. Словник економіста та підприємця. Харків: ХНАДУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://fmab.khadi.kharkov.ua/fileadmin_2018.pdf
2. Гончаров С. М. , Кушнір Н. Б.. Тлумачний словник економіста. Київ: ЦУЛ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Honcharov_Stanislav/Tlumachnyi_slovnyk_ekonomista.pdf
3. Кузнєцов В. Великий словник бухгалтера / В. Кузнєцов, О. Михайленко. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Х.: Фактор, 2005. – 532 с.
4. Сопко В. Деякі питання термінології та класифікації засобів праці / В. Сопко, В. Карєв. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 3. – С. 11–15.
5. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський словник / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : ПП «Рута», 2009. – 224 с.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». Затв. наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 року № 92. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>
7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби». Міжнародний документ від 01.01.2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_014
8. Податковий Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/control/uk/21>.
9. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженим Наказом Мінфіну від 30.11.1999 № 291. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text>
10. Економіка підприємств. Основні засоби підприємства: Економічна сутність. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/22403/

11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств». Затв. наказом Міністерства фінансів України від 23 липня 1999 року № 499/3792. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99#Text>

12. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року № 996-XIV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

13. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, № з1365-14 від 02.09.2014, виданий наказ № 879 Мін'юст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>

14. Інструкція із застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ МФУ від 30.11.1999р. № 291 зі змінами і доповненнями // Бухгалтерський облік і аудит. – 2000.

15. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, № 561 від 30.09.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text>

16. Наказ «Про затвердження типових форм первинного обліку» № 272/219 від 07.08.1998 р. виданий наказ № 712/3152 Мін'юст [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0712-98#Text>

17. Білоусько В.С., Беленкова М.І. Теорія бухгалтерського обліку. Навчальний посібник. – К.: Мета, 2002. – 240 с.

18. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: [підручник]; за ред. Ф.Ф. Бутинця; 8-ме вид., доп. і перероб. Житомир : Рута, 2009. 912 с.

19. Зубілевич С. Я., Кравченко І.Ю., Прокопенко О.О.. (2017). Посібник з бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності підприємствами України. Київ: Укрпапір.

20. Кононова І. В., Бакум А. О. Особливості обліку та аудиту основних засобів згідно з міжнародними стандартами. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. № 6. С. 19–23.

21. Задорожний, З.-М. В. Актуальні питання облікової політики підприємств щодо необоротних активів [Текст] : монографія / З.-М. В. Задорожний, Л. Г. Семенен, Л. Т. Богуцька. – Тернопіль : ТНЕУ, 2012. – 237 с. – (До 50- річчя ТНЕУ).
22. Фінансова діяльність підприємства: [підручн.] / Бандурка О.М., Коробов М.Я., Орлов П.І., Петрова К.Я. – [2-ге вид. перероб. і доп.]. – К.: Либідь, 2002. – 384 с.
23. Офіційний інтернет-ресурс Всеукраїнської професійної бухгалтерської газети “Все про бухгалтерський облік”. – Режим доступу: <http://www.vobu.com.ua/>
24. Звітність підприємств: [навч. посібн. для студентів вищих навч. закл.] / С.В. Філіппова, Є.І. Масленніков, О.В. Побережець, С.О. Черкасова. – Одеса: Прес-кур’єр, 2015. – 188 с.
25. Аналіз господарської діяльності / За ред. Барабаш Н. - Київ: КНЕУ, 2002. - 552 с.
26. Череп А.В. Економічний аналіз: Навч. посіб. / А.В. Череп – К.: Кондор, 2005.
27. Бутинець Ф. Ф. Аудит: Підручник для спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. – друге видання, перероб. Та доп. – Житомир: ЖІТ1: ПП «Рута», 2003. – 680 с.
28. Кірсанова В.В. Обліково-аналітичні інструменти управління реальними інвестиціями в процесі інноваційного розвитку промислових підприємств: [моногр.] / В.В. Кірсанова, Л.О. Волощук, С.В. Філіппова. – Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2015. – 198 с.
29. Прикіна Л. В. Економічний аналіз підприємства: підручник для вузів / Л.В. Прикіна. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2009. – 306 с.
30. Філіппова С.В. Інноваційний контролінг в діяльності промислових підприємств : навчальний посібник / С.В. Філіппова, М.А. Юдін, О.В. Мелих, Н.М. Селіванова. – Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2016. – 134 с.

31. Замлинський В.А.(2017) Облік основних засобів: переосмислення принципів та завдань. Київ: Ліра-К
32. Бруханський Р. Ф. Бухгалтерський облік: підруч. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 480 с.
33. Білуха М. Т. Теорія бухгалтерського обліку: підручник / М. Т. Білуха.– К.: 2000. – 692 с.
34. Борисов А. Б. Большой кономический словарь / А. Б. Борисов – М.: Книжн й мир, 2001. – 895 с.
35. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку: підручник / Ф. Ф. Бутинець / вид. 3-тє, доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2003. – 444 с.
36. Гальчинський А. С. Основи економічних знань / А. С. Гальчинський, П. С. Єщенко – К.: Вища школа, 2002. – 387 с.
37. Загородній, А. Г. Бухгалтерський облік: основи теорії та практики: навч. посіб. / А. Г. Загородній, Г. О. Партин. – К.: Т-во „Знання”, КОО, 2004. – 377 с.
38. Задорожний З.-М. В. Актуальні питання облікової політики підприємств щодо необоротних активів: моногр. / З.-М. В. Задорожний, Л. Г. Семеген, Л. Т. Богущька. – Тернопіль: ТНЕУ, 2012. – 237 с.
39. Ковалев В. В. Финансов й учет и анализ / В. В. Ковалев: концептуальн е основ . – М.: Финанс и статистика, 2004. – 720 с.
40. Лень В. С. Бухгалтерський облік в Україні основи та практика: навчальний посібник. / В. С. Лень, В. В. Гливенко. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 576 с.
41. Орлов О. О. Планування діяльності промислового підприємства: підручник / О. О. Орлов. – К: Скарби, 2002. – 336 с.
42. Орлова В. К. Основи бухгалтерського обліку: навчальний посібник / В. К. Орлова. – Івано-Франківськ: Факел, 2006. – 295 с.
43. Панчишин С. М. Макроекономіка: навч. посібник / С. М. Панчишин. – К.: Либідь, 2001. – 616 с.

44. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства / С. Ф. Покропивний – К., 2001. – 365 с.
45. Тарасюк, Г. М. Планування діяльності підприємства: навч. посібник / Г. М. Тарасюк, Л. І. Шваб. – К.: Карвала, 2003. – 432 с.
46. Чебанова Н. В. Бухгалтерський фінансовий облік: посібник / Н. В. Чебанов, Ю. А. Василенко. – К.: Академія, 2002. – 672 с.
47. Шегда, А. В. Менеджмент: навч. посібник / А. В. Шегда. – К.: Тво «Знання», КОО, 2002. – 583 с.
48. Мних Є.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: підручн. / Є.М.Мних. – К.: Київ. нац. тогр.-екон. ун-т, 2008. – 514 с.
49. Міжнародні стандарти фінансової звітності (IAS) 16 «Основні засоби» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=92410&cat_id=92408.
50. Мужевич Н. В. Нормативно-правове регулювання обліку витрат у будівництві. Інноваційна економіка.2013. № 9. С. 196-202. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2013_9_30
51. Зима Ю. Особливості застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в обліку основних засобів / Ю. Зима // Економічний аналіз. – 2013. – Вип. 12, ч. 4. – с. 211-214.
52. Довбиш Г. В. Амортизація основних засобів: філософія обліку нарахування і використання / Г.В. Довбиш // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 212: В 6 т. – Том IV. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. – с. 994-1001.
53. Борисенко З.Н. Амортизаційна політика / З.Н. Борисенко. – К.: Наукова думка, 1993. – 136 с.

ДОДАТКИ